

Opinnäytetyö (AMK)

Sosionomi

ASOSTS14

2017

Elina Hakkarainen

VANHEMMUUDEN TUKEMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

– vanhempien kokemuksia kuunnellen

Elina Hakkarainen

VANHEMMUUDEN TUKEMINEN VARHAISKAVATUKSESSA

- vanhempien kokemuksia kuunnellen

Tässä opinnäytetyössä on tutkittu viiden varhaiskasvatuspalveluita käyttäneen vanhemman kokemuksia vanhemmuuden tukemisesta. Tutkimuskysymys oli ”Millaisia kokemuksia vanhemmilla on vanhemmuuteensa saamasta tuesta varhaiskasvatuksen kontekstissa?” Tarkoitus on ollut tutkia varhaiskasvatuslain määrittelemää veloitetta tukea vanhempia lapsen kasvatustehtävässä vanhempien omia kokemuksia kuunnellen. Ensisijaisesti tavoitteena on ollut syventää ymmärrystä vanhemmuuden tukemisesta tiedostaen, että vanhemman tai huoltajan voimavaroja lisäämällä edistetään lapsen hyvinvointia.

Opinnäytetyö on toteutettu kvalitatiivisena tutkimuksena, jonka metodologinen lähestymistapa on sisältänyt fenomenologis-hermeneuttisia piirteitä. Tutkimusaineisto on kerätty videoidun teemahaastattelun avulla ja sen analyysi on toteutettu sisällönanalyysin rakennetta mukailen. Tutkimus toteutettiin Ruskon kunnan Hiidenvainion päivähoitoyksikössä syksyn 2016 aikana. Tutkimusjoukko koostui viidestä vapaaehtoisesta vanhemmasta, joiden lapset osallistuivat kyseisen päiväkodin varhaiskasvatukseen.

Tutkimustulokset myötäilevät hyvin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kirjattuja tapoja ylläpitää ja vahvistaa vanhempien ja huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Vuorovaikutuksellinen tukeminen nousi haastateltujen kokemuksista merkityksellisemmäksi tavaksi kannatella vanhemmuutta. Luottamuksellisuus kasvatuskumppanuudessa sekä yhteisöllisyyden kokemukset olivat toimineet myös vanhemmuutta vahvistavina elementteinä.

Tämän kohdennetun ja rajatun tutkimuksen perusteella ei voida yleistää tutkimustuloksia koskemaan valtaosaa varhaiskasvatuspalveluita käyttäviä vanhempia, mutta niiden avulla voidaan ymmärtää, sisäistää ja vahvistaa lastentarhanopettajana työskentelevän sosionomin tavoitteellisen yhteistyön merkitystä lasten vanhempien tai huoltajien kanssa. Vanhempien kokemukset ovat todellisia ja aitoja, joten niiden merkitykset kasvatusyhteistyöhön ovat vaikuttavia. Tutkimustulosten avulla on myös mahdollista kehittää varhaiskasvatuksen laatua Ruskon kunnassa vanhempien kanssa tehtävän kasvatusyhteistyön osalta.

ASIASANAT:

Vanhemmuus, kasvatuskumppanuus, vanhemmuuden tuki, varhaiskasvatus, teemahaastattelu

Elina Hakkarainen

SUPPORTING PARENTHOOD IN EARLY CHILDHOOD EDUCATION

- parent experiences

This thesis studies the experiences of five parents who have used early childhood education services, focusing on their experiences in parenthood support. The research question was "What kind of experiences do the parents have in getting support for their parenthood in the context of early childhood education?". The aim was to study the obligation defined in early childhood education legislation that parents be supported in raising the child, through the parents' own experiences. The primary goal was to deepen the understanding of parenthood support recognizing that by increasing the assets of the parent or care-giver, the child's wellbeing is enhanced.

The thesis has been carried out as a qualitative research and the methodological approach has included hermeneutic phenomenological features. The research material has been gathered via a recorded theme interview and its analysis was carried out according to the structure of content analysis. The research was carried out in the municipality of Rusko, in Hiidenvainio daycare unit, during autumn 2016. The researched group was formed by five voluntary parents whose children took part in the early childhood education in the daycare in question.

The research findings conform well to the ways stated in the Basics of Early Childhood Education Planning, about maintaining and enforcing the co-operation with the parents and caregivers to enhance the child's growth, development and learning. Interactive support turned out to be the most meaningful way to support parenthood according to the experiences of the interviewees. Also confidentiality in the education partnership and the experiences of communality had been elements that had strengthened the parenthood.

Based on this rather small research, the findings cannot be generalized to apply to the majority of parents using early childhood education services, but they can help to understand and assimilate the meaning of goal-directed co-operation between the children's parents and caregivers and a bachelor of social services who works as a kindergarten teacher. The experiences of the parents are real and genuine so their significance in education co-operation is meaningful. Also, based on the research findings it is possible to develop the quality of early childhood education in the municipality of Rusko, for the part of education co-operation with the parents.

KEYWORDS:

parenthood, education partnership, supporting parenthood, early childhood, theme interview

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	8
3 KESKEISET KÄSITTEET	11
3.1 Ihmiskäsitys kaiken toiminnan taustalla	11
3.2 Mitä tarkoittaa kokemus?	12
3.3 Vanhemmuus	12
3.4 Kasvatuskumppanuus	13
3.5 Varhaiskasvatuslaki	14
3.6 Lapsen etu	15
3.7 Näkökulmia lapsen kehityksestä	15
3.8 Varhaiskasvatusta ja pedagogiikkaa	16
3.9 Lapsilähtöinen varhaiskasvatus	17
3.10 Varhaiskasvatussuunnitelmat	18
4 VANHEMMUUDEN VAHVISTAMINEN	20
5 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	21
5.1 Vanhemmuuden aika -hanke	21
5.2 Laps-YTY	21
5.3 Mitä kuuluu, vanhempi?	22
5.4 Vaikuta vanhempi –selvitys	23
6 KOKEMUKSEN TUTKIMINEN	25
7 TEEMAHAASTATTELU AINEISTONKERUUMENETELMÄNÄ	26
8 ANALYYSI	27
9 TULOKSET	30
9.1 Vuorovaikutuksellinen tukeminen	30
9.2 Luottamuksellisuus kasvatusyhteistyön perustana	32
9.3 Yhteisöllisyys vanhemmuutta tukevana elementtinä	34
9.4 Vanhempien osallisuus	35

10 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	36
11 JOHTOPÄÄTÖKSET	39
12 POHDINTA	42
LÄHTEET	44

LIITTEET

Liite 1. Kyselylomake
Liite 2. Tutkimuslupa

TAULUKOT

Taulukko 1. Analyysi	29
----------------------	----

1 JOHDANTO

Lähestyn opinnäytetyöni aihetta ”Vanhemmuuden tukeminen varhaiskasvatuksessa” kahdesta toisiaan tukevasta näkökulmasta. Ensisijainen painopiste on syventyä aiheeseen varhaiskasvatuksen orientaatiosta käsin. Tällöin tavoitteena on lapsen normaalin kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen. Varhaiskasvatukseen sisältyy olennaisesti myös lapsen edun tavoittaminen. Tällöin näkökulman painopiste on ennaltaehkäisevässä lastensuojelussa.

Jo useiden vuosien ajan Suomen kansantalous on kahlannut pohjamudissa. Kasvava työttömyys, yritysten konkurssit sekä mittavat säästötoimenpiteet ovat meille arkipäivää. Voidaan siis sanoa, että ajat ovat todella haasteelliset. Koen, että erityisen suuria haasteita ne luovat lapsiperheille. Useissa perheissä talous kiristyy työttömyyden tai etuuk-sien leikkaamisen ansiosta. Työelämän luomat suorituspaineeet, kiire ja stressi kiristävät myös parisuhdetta ja perhe-elämää.

Lapsen kehitykseen kielteisellä tavalla vaikuttavat seikat ovat riskitekijöitä. Vaikeat koti-olot, jotka saattavat aiheutua esimerkiksi erosta tai perheväkivallasta, asettavat lapsen haavoittuvaan asemaan. Lapsilähtöisellä kasvatuksella voidaan lisätä lapsen elämän voimavaroja. (Pulkkinen 2002, 15–17.) Näiden voimavaratekijöiden kasvattaminen on ollut tavoitteenani tätä opinnäytetyötä suunnitellessani.

Tämä opinnäytetyö liittyy sosionomi-tutkintooni ja se sijoittuu varhaiskasvatuksen tie-teenalaan. Kyseessä on laadullinen tutkimus, jota lähestytään fenomenologis-herme-neuttisesta lähestymistavasta. Olen tutkinut päiväkotilasten vanhempien kokemuksia saamastaan tuesta varhaiskasvatuksen kontekstissa. Tutkimuskysymykseni on ”Millai-sia kokemuksia vanhemmilla on vanhemmuuteensa saamasta tuesta varhaiskasvatuk-sen kontekstissa?” Yhteistyökumppanikseni sain Ruskon kunnan Hiidenvainion päivä-hoitoyksikön, jossa suoritin myös suuntaavien opintojeni työssäoppimisjakson.

Aihe on myös yhteiskunnan näkökulmasta ajankohtainen. Yksi Sipilän hallituksen kärki-hankkeista on Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE). Sen tavoitteena on muun muassa lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin sekä heidän omien voimavaro-jensa lisääminen. Vanhemmuuden tuki ja lapsen etu ovat tässä muutosohjelmassa en-sisijaisia. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016.) Varhaiskasvatuksen valtakunnallisissa linjauksissa (2002) varhaiskasvatustalvet, joiden osana lasten päivähoito toimii, on

määritelty osaksi vanhemmuuden tukena toimivaa tukijärjestelmää (Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset 2002, 10).

2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tässä opinnäytetyössä tutkin viiden vanhemman kokemuksia saamastaan tuesta varhaiskasvatuksessa. Tutkimusjoukko on koostunut satunnaisesti oman halukkuutensa mukaan valikoituvista lasten vanhemmista. Tutkimuskysymys on ”Millaisia kokemuksia vanhemmilla on vanhemmuuteensa saamasta tuesta varhaiskasvatuksen kontekstissa?” Olen tutkinut vanhempien kokemuksia, jolloin tutkimus on saanut fenomenologisen tutkimuksen piirteitä (Laine 2010, 29). Olen pyrkinyt myös syvempään ymmärrykseen ja tulkintaan, jolloin tutkimus on saanut myös hermeneuttisen ulottuvuuden (Laine 2010, 31). Tästä johtuen olen toteuttanut tutkimukseni haastattelemalla vanhempia. Olen myös videoinut haastattelut, sillä myös ei kielelliset ilmaisut, esimerkiksi eleet ja ilmeet, ovat hermeneuttisen tutkimuksen kohteita (Laine 2010, 31). Tutkimustulokset ovat hyödynnettävissä kasvatuskumppanuuden laadun kehittämisessä. Tämän tutkimuksen tulokset eivät kuitenkaan ole yleistettävissä koskemaan kaikkia tämän päivän vanhempia, vaan niiden avulla on mahdollista syventää ymmärtämystään. Sosionomin kompetensseista opinnäytetyöni painottuu erityisesti asiakastyön osaamiseen, jossa ammatillisen vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteen luominen ovat keskiössä. Asiakkaan omien voimavarojen, sekä osallisuuden vahvistaminen ovat tavoitteina. (Mäkinen ym. 2011, 18.) Henkilökohtainen tavoitteeni on kehittyä, tämän tutkimuksen avulla, perheiden tarpeet hyvin huomioon ottavaksi varhaiskasvattajaksi. Tiedostan, että tukemalla perheen kokonaisvaltaista hyvinvointia, voidaan parantaa merkittävästi lapsen hyvinvointia lisääviä tekijöitä.

Kiinnostukseni vanhemmuuden tukemista kohtaan on rakentunut työkokemuksen myötä varhaiskasvatuksessa. Olen työskennellyt useita vuosia lastenhoitajana eri päiväkodeissa. Monesti olen törmännyt tilanteeseen, jossa vanhemmat ovat ilmaisseet minulle voimattomuutensa tai riittämättömyytensä vanhempana. He toivovat konkreettista apua monenlaisiin lapsen kasvatukseen ja käyttäytymiseen liittyviin ongelmiin. Tämän lisäksi perheen sisäiset voimavarat ovat olleet vähissä. Tämän tutkimuksen tarkoitus on ollut tutkia vanhempien omia kokemuksia saamastaan tuesta varhaiskasvatuksen kontekstissa.

Tutkimus on toteutettu Ruskon kunnan Hiidenvainion päivähoitoyksikössä syksyllä 2016. Esittelin opinnäytetyöni suunnitelman yhden päivähoitoryhmän vanhemmille. Näistä vanhemmista viisi vapaaehtoista valikoitui tutkimusjoukoksi. Opinnäytetyön suunnitelmavaiheessa aion lähestyä vanhempia sähköpostitse tiedostaen, että vanhemmilla on usein kiire lastaan tuodessaan ja hakiessaan. Sähköpostin tarkoitus oli tiedottaa vanhemmille tutkimuksesta. Suunnitelmaa piti kuitenkin muuttaa, sillä päiväkodissa ei vielä tuolloin ollut sähköpostiviestintä vanhempien kanssa aktiivisessa käytössä. Ensimmäisen kerran kerroin vanhemmille opinnäytetyöni suunnitelmista päiväkodin vanhempainillassa. Tuolloin tarkoitus oli herätellä vanhempien kiinnostusta aihetta kohtaan. Varsinaista suostumusta osallistua tutkimukseen tiedustelin kirjallisen kyselyn avulla, joka palautettiin päiväkodin eteisessä olevaan palautelaatikkoon. Koko ryhmän vanhemmista neljä ilmoitautui suoraan vapaaehtoisiksi ja yksi lupautui mukaan, mikäli tarvittavaa viittä ei muuten saada. Myös hän osallistui tutkimukseen.

Varhaiskasvatustilain mukaan lapsen vanhemmalle tai muulle huoltajalle on annettava mahdollisuus osallistua lapsensa varhaiskasvatukseen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin (Varhaiskasvatustilain 2015, § 7b). Vanhempien osallisuutta vahvistaakseni valitsin vanhemmat tutkimukseni kohteiksi varhaiskasvattajien sijaan. Tutkimusaineisto on kerätty haastattelemalla tutkittavia vanhempia ja haastattelut on videoitu, jotta vastauksiin on voitu palata uudelleen. Liitteessä 1 (2) on kysymysrunko, joka toimi apunani haastattelutilanteissa.

Vanhempien osallisuus-näkökulman lisäksi kasvatuskumppanuudelle on useita muita perusteita. Se voidaan nähdä osana varhaiskasvatukseen kehittämistä. Kasvattajien ja vanhempien välinen avoin ja tasavertainen vuoropuhelu, aito dialogi, on väylä lapsen asioiden ja elämäntilanteen vastaanottamiseen ja jakamiseen. Kasvatuskumppanuus on myös osa ammatillista vuorovaikutusta. Yksi näkökulma kasvatuskumppanuudelle on lapsen ja vanhemman suhteen kannattelijana toimiminen. Varhainen vuorovaikutus, tunnekokemuksien jakaminen ja vastaanottaminen ovat keskeisessä asemassa lapsen kehityksessä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 17–22.) Varhaisen vuorovaikutuksen merkitystä tutkinut brittiläinen psykiatri John Bowlby (1969, 1979) on luonut kiintymyssuhdeteorian, jonka mukaan lapsen ja häntä hoitavan aikuisen välinen vastavuoroinen ja tiivis suhde perustuu kiinnittymiseen. Lapsi on kiinnittynyt vanhempaan ja vanhempi on kiinnittynyt lapseen. Tämän lisäksi vanhemmalla on voimakas tunneside lapseen ja halu huolehtia lapsesta. Vanhempaansa kiinnittymällä lapsi saa ravintoa ja tarvitsemaansa turvaa. Toi-

mivan, vastavuoroisen vuorovaikutuksen avulla lapsi kiintyy hoivaajaansa myös tunnetasolla. (Nurmi ym. 2014, 35.) Kiintymyssuhteen laatu on yhteydessä lapsen kehitykseen. Vahvistamalla lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta voidaan vahvistaa myös kiintymyssuhteen laatua. (Kalland 2014, 26.)

Tämän opinnäytetyön taustalla on ajatus siitä, että varhaiskasvatuksen sosionomina minulla tulee olla hyvät valmiudet toimia tämän vanhempi-lapsi-suhteen kannattelijana sekä koko perheen voimavaratekijänä. Sosionomin kompetenssi luoda vuorovaikutteisia yhteistyösuhteita asiakkaiden kanssa, liittyy oleellisesti tämän opinnäytetyön tavoitteisiin. Muita sosionomin ammatillisia pätevyksiä, joihin tämä opinnäytetyö liittyy, ovat sosiaalialan eettinen osaaminen sekä palvelujärjestelmäosaaminen. Eettisellä osaamisella tarkoitetaan ammattieettisten arvojen ja periaatteiden sisäistämistä, sekä toimimista niiden mukaisesti. Tasa-arvo, huono-osaisuuden ehkäiseminen sekä ihmisen ainutkertaisuuden huomioiminen ovat niitä eettisiä arvoja, joita sosionomi työssään toteuttaa. Palvelujärjestelmäosaamisella tarkoitetaan palveluohjauksen hallitsemista sekä moniammatillisissa verkostoissa toimimista. (Mäkinen ym. 2011, 18–19.) Näiden kompetenssien hyödyntäminen kasvatusyhteistyössä vanhempien kanssa on mielestäni varhaiskasvatuksen sosionomin ehdottomia vahvuuksia.

3 KESKEISET KÄSITTEET

Lapsi on yksilö. Oma persoona, jonka tapaan kohdata maailma vaikuttaa suuresti hänen syntymässään saatu temperamentti. Tässä opinnäytetyössä lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta henkilöä. Jokainen lapsi on erilainen, mutta kaikkien lasten kasvuun ja kehitykseen vaikuttaa ympäristö, jossa hän elää. Ihmiset, jotka jakavat arkensa hänen kanssaan. Ympäristötekijöiden lisäksi lapsi on sidoksissa myös kulttuuriin tekijöihin, aikaan ja paikkaan. Kodin vaikutuspiiri luo lapselle kokemusmaailmaa elämästä ja hän tuo sen mukanaan uuteen kasvuympäristöön. Tämän kokemusmaailman rakentamisessa vanhempien ja lapsen välinen vuorovaikutussuhde on ollut merkityksellinen tekijä. (Karikoski & Tiilikka 2012, 77.) Lapsen kiinnostuksen kohteet ja yksilölliset tarpeet ovat kasvatustyön lähtökohta. Havainnointi ja taito kuunnella lasta sekä aito kiinnostus lapsen elämästä osana perhettä ovat kasvattajan kompetensseja. Näiden onnistuminen edellyttää yhteistyötä vanhempien kanssa. (Järvinen ym. 2011, 34.) Voidaan siis ajatella, että tukemalla vanhempia kasvatustehtävässään edesautetaan lapsen edun toteutumista.

3.1 Ihmiskäsitys kaiken toiminnan taustalla

Jo edesmenneen psykologin ja filosofian tohtorin Lauri Rauhalan mukaan ihmiskäsityksellä voidaan empiirisessä tutkimuksessa luonnehtia kaikkia niitä tutkimuskohteena olevaa ihmistä koskevia olettamisia ja edellyttämisiä, jotka vaikuttavat tutkijan päätöksentekoon jo tutkimuksen alkumetreillä. Yleiskielessä ihmiskäsityksellä saatetaan tarkoittaa perusasenoitumistamme ihmiseen, jonka vaikutuksen heijastuvat yksilöllisiin ihmissuhteisiimme. Tällöin ihmiskäsitys on melko rationaalinen, tiedostettu ja selkeä. Tieteellisessä tutkimuksessa ihmiskäsitys nähdään pääosin tiedostamattomana, henkilökohtaisesti värittyneenä ja muutosvastarintaisena. Yleisen ja tieteellisen ihmiskäsityksen ero on varsin liukuva, mutta oleellisesti ne eroavat siinä, miten ne vaikuttavat ihmisen toimintaan. (Rauhala 2014, 18.)

Ihmiskäsitykseni mukaan ihminen on kokonaisvaltainen yksilö. Jokaisella ihmisellä on omanlaisensa käsitys ja ymmärtämys maailmasta ja hän tekee valintoja elämässään näiden käsitysten pohjalta. Toisaalta ympäristö, läheiset ihmiset ja kulttuuri vaikuttavat vahvasti maailmankuvaamme. Ihmiskäsitykseni pitää sisällään myös yksilöllisen temperamentin, jonka vaikutuksesta ihmiset kokevat asioita eri tavalla.

Kokonaisvaltainen eli holistinen ihmiskäsitys pitää Rauhalan mukaan sisällään ihmisen kehollisuuden, situationaalisuuden (elämäntilanne) sekä tajunnallisuuden. Ihmisenä oleminen vaatii oleellisesti myös kokemisen kyvyn. (Rauhala 2014, 32.)

3.2 Mitä tarkoittaa kokemus?

Fenomenologiassa ajatellaan, että ihmisen tajunnallisen toiminnan ytimessä on intentionaalisuus. Tällä tarkoitetaan sitä, että tajunnalliseen toimintaan kuuluu tapa suuntautua oman toiminnan ulkopuolelle. Suunnattuaan tajullisen toimintansa johonkin kohteeseen, ihmiselle syntyy elämyksiä. Tämän elämyksen myötävaikutuksesta toiminnan kohde saa merkityksen. Ihmisen on joskus vaikea tunnistaa, mistä hänen kokemuksensa ovat syntyneet. Tästä huolimatta hänen elämyksensä on todellinen. Fenomenologiassa kokemusta kutsutaan merkityssuhteeksi, koska kokemus pitää sisällään tajuavan subjektin ja tämän tajunnallisen toiminnan lisäksi kohteen, johon hänen toimintansa kohdistuu. Näistä kolmen elementin suhteesta syntyy kokemuksen rakenne, joka yhdistää objektin ja subjektin yhdeksi kokonaisuudeksi. Tutkijan on kokemusta tutkiessaan kiinnitettävä erityisesti huomiota siihen, millaisista todellisuuksista ihmisen elämäntilanne voi koostua. Elämäntilanteeseen vaikuttaa kaikki se, mihin hän on suhteessa. Jokaisena elettyinä hetkenä on yksi kokonainen elämäntilanne. (Perttula 2006, 115.)

3.3 Vanhemmuus

Sana vanhemmuus tarkoittaa äitiyttä ja isyyttä. Oman lapsen syntymän myötä syntyy myös vanhemmuus, joka kehittyy vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Vanhemmuus on läsnäoloa lapsen arjessa ja se edellyttää sitoutumista läpi elämän. (Järvinen ym. 2011, 15.) Myös Mattila toteaa teoksessaan, että vanhemmuus ei ole lyhyen aikavälin hanke. Hänen mukaansa ihmisen tulee oivaltaa, että edellinen sukupolvi on olemassa seuraavaa sukupolvea varten. Hän listaa vanhemmuuden vaativan paljon kärsivällisyyttä, itsensä ja toisen ihmisen armahtamista, keskeneräisyyden sietämistä sekä luottamista uuteen yritykseen. Hänen mukaansa ihminen voi saavuttaa nämä tarvittavat ominaisuudet, mikäli hän luottaa siihen, että vanhemmuudessa voi onnistua ja kaikkeen elämässä ei voi itse vaikuttaa. Mikäli ymmärtää ihmisen ja elämän keskeneräisyyden ja on valmis tekemään parhaansa, muuttumaan ja oppimaan uutta, voi vanhemmuudestakin iloita.

(Mattila 2011, 58.) Vanhemmat, jotka huolehtivat ja välittävät lapsistaan, ovat riittävän hyviä kasvattajia. (Taskinen 2010, 28.)

Vuonna 1999 Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän työntekijät kehittivät Vanhemmuuden roolikartta -nimisen työvälineen, jossa vanhemmuuden roolit on jaettu viiteen tehtäväalueeseen. Rooleja ovat huoltaja, rakkauden antaja, rajojen asettaja, elämänopettaja ja ihmissuhdeosaaja. (Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä 2013.) Nämä roolit kuvaavat hyvin niitä tehtäviä ja ominaisuuksia, joista vanhemmuus koostuu.

Lastenpsykiatri Jari Sinkkonen kirjoittaa vanhemmuuden olevan tavallisessa arjessa tapahtuvaa hetkestä toiseen elämistä. Hänen mielestään tulisi tehdä kaikki mahdollinen, jotta pikkulapsiperheiden vanhemmat säästyisivät liialta stressiltä ja näin voisivat keskittää energiansa perheelleen ja vanhemmuuteen. (Sinkkonen 2008, 15–18.) Vanhemmuutta voidaan tarkastella myös lapsen edun näkökulmasta tai sen voidaan ajatella ”modernin ihmisen henkilökohtaiseksi, vapaaksi valinnaksi ja yksilöllisyyden ilmentymäksi” (Hirsjärvi ym. 2000, 17).

Minulle vanhemmuus tarkoittaa yhdessä olemista ja kokemista. Vanhemman tehtävä on huolehtia lapsestaan niin hyvin, kuin se on hänelle mahdollista. Vanhemmat jakavat kokemuksiaan ja oppimaansa maailmasta lapsilleen. Utta opitaan yhdessä keskustellen, tasavertaisina ihmisinä. Lapsi voi aina luottaa siihen, että vanhemmat huolehtivat minusta ja hyväksyvät minut sellaisena kuin olen. Vanhemmuus on ennen kaikkea rakkautta ja välittämistä. Vanhemman ja lapsen välillä on syvä tunneside ja vanhempi on valmis tekemään mitä tahansa lapsensa puolesta. Vanhemmat pyrkivät löytämään lapsestaan esiin hyviä puolia ja vahvistavat niitä kehuin ja kannustuksin. Vanhempi on lapselle turvallinen ja pysyvä aikuinen.

3.4 Kasvatuskumppanuus

Yhteistyötä päivähoidon ja perheen välillä on pidetty hyvin merkityksellisenä osana kasvatustyötä koko päivähoitohistorian ajan. Yhteistyön suuntautuminen on kuitenkin vaihdellut vallalla olevan kasvatustajattelu mukaisesti. (Hujala-Huttunen & Nivala 1996, 34.) Kasvatuskumppanuudessa on kyse vanhempien ja kasvattajan välisestä yhteistyöstä, jossa yhdistyvän kasvattajan ammattitaito ja vanhempien tuntemus omasta lapsesta. Yhteistyön tuloksena syntyvä yhteinen ymmärrys edistää lapsen hyvinvointia. Luottamus ja yhteisöllinen tuki ovat kasvatuskumppanuuden perusta. (Kumpulainen ym. 2015, 230.)

Yhtenä tavoitteena kasvatuskumppanuudella on ylläpitää dialogista vuoropuhelua lapsen eri kasvuympäristöjen hoito- ja kasvatuskäytännöistä. Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan kodin ja päivähoidon välistä kiinteää vuoropuhelua, vastakkain asettelun sijaan. Vanhemman ja lapsen välinen suhde ja siinä tapahtuvat muutokset ovat tärkeitä myös kasvatuskumppanuuden näkökulmasta. Lapsen ja vanhemman välisen kiintymyssuhteen vahvistaminen on myös ammattikasvattajan tehtävä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 14.) Kumppanuudessa on kysymys vanhempien ja kasvattajien välisestä vuorovaikutuksesta. Kasvatusyhteistyön luonteen lisäksi kyse on osapuolten välisestä asemasta ja vallasta (Karila 2006, 92). Vanhemmat rakastavat ehdoitta lastaan yksilönä, mutta kasvattajilla on mahdollisuus nähdä lapsi osana ryhmää. Vanhempien ja kasvattajien välinen yhteistyösuhde on elintärkeää lapsen optimaalisen hoidon saavuttamiseksi. Tämän suhteen avulla voimistetaan aikuisten tietämystä lapsesta, edistetään lapsen henkistä terveyttä sekä tarjotaan tukimenetelmiä lapselle. (Klein & Miller 2008.)

3.5 Varhaiskasvatuslaki

Suomessa lasten päivähoitoa voidaan lähestyä kahdesta eri näkökulmasta. Ensinnäkin päivähoidossa huolehditaan lapsesta vanhemman käydessä työssä ja toisaalta päivähoidossa tarjotaan varhaiskasvatuspalveluja. Painopiste näiden kahden painotuksen välillä on kääntynyt vahvasti varhaiskasvatuksen puolelle, mistä kertoo muun muassa se, että päivähoitolain päivittämisen ja uudistamisen yhteydessä vuonna 2015 laki nimettiin varhaiskasvatuslaiksi. Jokaisella alle seitsemän vuotiaalla lapsella Suomessa on oikeus varhaiskasvatukseen, kyse on siis subjektiivisesta oikeudesta kyseiseen palveluun. Kunnalla on velvollisuus huolehtia varhaiskasvatuspalveluiden järjestämisestä. (Varhaiskasvatuslaki 19.1.1973/36, 4§). Oikeutta on kuitenkin päätetty rajoittaa marraskuussa 2015, jolloin eduskunta päätti rajata oikeuden kahteenkymmeneen tuntiin viikossa, mikäli lapsen vanhemmat tai toinen vanhemmista on kotona työn tai opiskelun sijaan. Rajoitus perustui puhtaasti Suomen valtion heikkoon taloudelliseen tilanteeseen. Lakiin on kirjattu tavoitteet varhaiskasvatukselle, joiden henki on se, että jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen, terveelliseen ja oppimista edistävään kasvuympäristöön, sekä kasvua, kehitystä ja terveyttä edistävään toimintaan yksilölliset tarpeet huomioiden. Laki velvoittaa varhaiskasvattajat yhteistyöhön vanhempien tai muiden huoltajien kanssa, sekä antamaan tukea perheille kasvatustyöhön. (Varhaiskasvatuslaki 19.1.1973/36, 2 a §.)

3.6 Lapsen etu

Marraskuussa 1989 syntyi Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) yleissopimus lapsen oikeuksista, joka astui voimaan seuraavana vuonna. Tämä sopimus turvasi jokaiselle alle 18-vuotiaalle yhtäläiset ihmisoikeudet. Vihdoin tunnustettiin lapsuus arvokkaaksi elämänvaiheeksi ja lapselle oikeudet saada suojelua ja tukea. Lapsen oikeuksien sopimus (LOS) on osa Suomen lainsäädäntöä. Lapsen oikeuksien sopimus sisältää kaikkiaan 54 artiklaa, joista 41 koskee lapsen oikeuksia ja loput täytäntöönpanoa ja valvontaa. (Heinonen & Kuikka, 2013, 197–201.) Lapsen oikeuksien peruseriaatteena on lapsen etu ja sen noudattaminen käytännön toiminnassa sekä lainsäädännössä on velvoittavaa (Taskinen 2010, 15).

Lastensuojelulakiin on kirjattuna arviointikriteerit lapsen edulle. Sen mukaan lapselle on turvattava:

- tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi
 - läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet
 - mahdollisuus saada ymmärtämystä ja hellyyttä
 - iän ja kehitystason mukainen valvonta ja huolenpito
 - taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus
 - turvallinen kasvuympäristö
 - ruumiillinen ja henkinen koskemattomuus
 - itsenäistyminen ja kasvaminen vastuullisuuteen
 - mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa omissa asioissa
 - kielellisen, uskonnollisen ja kulttuurisen taustan huomioiminen
- (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 4§.)

3.7 Näkökulmia lapsen kehityksestä

Ihmisen kehitystä voidaan tarkastella useasta eri näkökulmasta ja eri ihmistieteen alat lähestyvät sitä toisistaan poikkeavalla tavalla. Kaikkia tieteenaloja yhdistää kuitenkin se, että kehitystä tutkittaessa se rajataan pienemmiksi kokonaisuuksiksi ja osa-alueiksi. (Hakkarainen 2008, 11.) Jotta voimme ymmärtää lapsen tapaa hahmottaa ympäristöään,

tarvitsemme tietoa hänen kognitioista. Näitä ovat esimerkiksi lapsen käyttämät ongelmanratkaisukeinot, kielen ja muistin kehitys sekä syy-seuraussuhteiden havaitseminen. (Nurmi ym. 2014.) Näitä kognitioita käyttämällä lapsi saa tietoa maailmasta ja oppii uusia asioita, mutta niiden lisäksi tarvitaan vuorovaikutusta fyysisen ympäristön ja siinä elävien ihmisten kanssa (Piaget 1953, Nurmi ym. 2014, 23). Varhaislapsuuden tärkein tiedollisten, taidollisten ja sosiaalisten kokemusten suodattaja ja välittäjä on lapsen oma perhe, jonka kehityskulun mukaisesti lapsi kehittyy. Vanhempien tapaan toimia kasvattajina vaikuttavat omien kasvukokemusten lisäksi tiedolliset ja emotionaaliset taidot, puolisoitten keskinäiset suhteet sekä lapsen persoonallisuus ja temperamentti. Lapsen piirteiden ja vanhempien odotusten yhdenmukaisuus lisää vastavuoroista ja lapsen kehitystä tukevaa vuorovaikutusta osapuolten välillä. (Nurmi ym. 2014, 72.)

Lapselle ominainen tapa toimia ja ajatella on hyvin toiminnallista. Asioiden tutkiminen, leikkiminen ja liikkuminen sekä taiteellinen ilmaisu ovat lapselle luontevaa ja hänen hyvinvointiaan vahvistavaa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 20.)

3.8 Varhaiskasvatusta ja pedagogiikkaa

Varhaiskasvatustilaisissa varhaiskasvatus on määritelty lapsen suunnitelmalliseksi ja tavoitteelliseksi kasvatukseen, opetukseen ja hoidon muodostamaksi kokonaisuudeksi, jossa erityisenä painopisteenä on pedagogiikka (Varhaiskasvatustilalaki 19.1.1973/36, 1§). Varhaiskasvatustuksen keskeisin toimintaympäristö on päivähoito ja sen eri muodot. Varhaiskasvatuksesta, esiopetuksesta sekä perusopetuksesta koostuu kokonaisuus, joka on lapsen kehityksen kannalta johdonmukainen jatkumo. (Järvinen ym. 2011, 116.)

Kasvatustoiminnan taustalla on jokaisen kasvattajan henkilökohtainen ihmiskäsitys. Tämä tarkoittaa sitä, että käsityksemme ihmisestä vaikuttaa suhtautumiseemme toisiin ihmisiin. Arvomme ja asenteemme ovat osa ihmiskäsitystämme. Hoito- ja kasvatustilässä keskeisin ihmiskäsitys on holistinen, mikä tarkoittaa sitä, että ihminen nähdään sosiaalisena, fyysisenä ja psyykkisenä kokonaisuutena. Kasvatustilässä huomioidaan lapsen koko elämäntilanne. (Järvinen ym. 2011, 20–22.)

Ihmiskäsityksen lisäksi jokaisen varhaiskasvattajan arvot vaikuttavat merkittävästi hänen tapansa toimia kasvattajana. Minulle merkityksellisin arvo on ihmisen kunnioitus. Minulle kunnioitus merkitsee jokaisen yksilön ainutlaatuisuuden tunnustamista ja hänen

valintojensa hyväksymistä. Ihmisen kokemukset elämästä ovat erittäin henkilökohtaisia ja arvokkaita. Kasvatustyössä kunnioitus koskee myös kaikkea ympäröivää maailmaa. Koen merkitykselliseksi opettaa lapsille lähimmäisen kunnioituksen lisäksi kunnioittavaa suhdetta luontoon, eläimiin, työn tekoon ja jopa ympäröivään materiaan. Arvoistani myös luottamuksellisuus, lapsilähtöisyys ja tasa-arvo vaikuttavat merkittävästi toimintaani varhaiskasvattajana.

Pedagogiikan toteuttamisen keskeinen toimintamuoto on arviointi, jota varhaiskasvatuksessa toteutetaan havainnoimalla. Sen avulla saadaan tietoa lapsesta ja hänen kasvuympäristöstään, mutta myös aikuisten, kasvattajien ja vanhempien toiminnasta. Myös suora kommunikointi lasten kanssa on osa havainnointia. Vastavuoroisen vuorovaikutuksen avulla voidaan selvittää lasten ajatuksia, ideoita ja käsityksiä. (Heikka ym. 2012, 57.)

Lastentarhanopettajan tulee tiedostaa oma kasvatus- ja oppimiskäsityksensä, jotta hän voi ottaa arvioinnin osaksi opetustaan. Teoreettisena peruslähtökohtana arvioinnille ja varhaispedagogiikalle on kontekstuaalinen varhaiskasvatus sekä sosiokulttuuristen tekijöiden huomioiminen oppimisessa. Kontekstuaalisuudella tarkoitetaan sitä, että tiedostetaan koko kasvuympäristön merkitys lapsen elämässä. (Heikka ym. 2012, 56.)

3.9 Lapsilähtöinen varhaiskasvatus

Lapsilähtöisyydellä tarkoitetaan oppimis- ja opettamisprosessia, joka perustuu lapsen kokemuksiin, toimintaan ja kulttuuriin. Lapsi nähdään ainutlaatuisena yksilönä, jolla on omat tunteet, mielipiteet ja ajatukset. Kasvatuksessa huomioidaan myös lapsen vahvuudet ja kehittymistarpeet sekä kiinnostuksen kohteet. Lapsi on oman elämänsä aktiivinen toimija. (Järvinen ym. 2011, 35.)

Varhaiskasvatus on siis lapsilähtöistä, kun sen suunnittelu ja toteutus perustuvat yksilölliseen tietoon lapsesta. Saadakseen tietoa lapsesta, oppiakseen tuntemaan hänet ja ymmärtääkseen hänen käyttäytymistään kasvattajan on havainnoitava lapsen toimintaa. (Koivunen & Lehtinen 2015, 16.) Pulkkinen nimeää vanhempien hyvän keskinäisen suhteen ja vanhempien hyvän, ja huolehtivaisen suhteen lapseen, olevan lapsilähtöisen kasvatuksen perusta (Pulkkinen 2002, 17).

3.10 Varhaiskasvatussuunnitelmat

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat olleet sosiaali- ja terveysministeriön, Opetushallituksen, opetusministeriön, Kuntaliiton ja muiden asiantuntijatahojen yhteistyössä laatimat varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa ja sisältöä ohjaavat suositukset. (THL 2015a). Valtakunnalliseksi varhaiskasvatussuunnitelmaksikin, eli vasuksi kutsuttu varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, on ollut valtakunnallinen varhaiskasvatuksen ohjauksen väline. Kyseisen asiakirjan tavoitteena on ollut ”edistää varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteuttamista koko maassa, ohjata sisällöllistä kehittämistä ja luoda osaltaan edellytyksiä varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseksi yhdennäköisellä toiminnan järjestämisen perusteita”. (Stakes 2005, 7.) Syksyllä 2016 Opetushallitus julkaisi uudet Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, jotka astuvat voimaan 1.8.2017. Uusi Vasu on valtakunnallinen määräys, jonka edellyttämällä tavalla varhaiskasvatusta tulee toteuttaa toisin, kuin edeltäjänsä, joka toimi ohjaavana asiakirjana. Tällä hetkellä kunnissa tehdään paljon työtä paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien laatimiseksi.

Varhaiskasvatuksen arvopohjan perustana ovat keskeiset kansainväliset sopimukset lapsen oikeuksista. Keskeisimpänä perusarvona nähdään lapsen ihmisarvo. Varhaiskasvatuksen keskeisiksi periaatteiksi on kirjattu lapsen oikeus; turvallisiin ihmissuhteisiin, turvattuun ja terveelliseen ympäristöön, turvattuun kasvuun, kehittymiseen ja oppimiseen, tulla ymmärretyksi ja kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti, saada tarvitsemaansa erityistä tukea ja omaan kulttuuriin, äidinkieleen ja uskontoon tai katsomukseen. (Stakes 2005, 12.) Varhaiskasvatuksen perusteissa on kirjattuna tavoitteiden ja arvopohjan lisäksi kasvatuspäämäärät ja ohjeistukset varhaiskasvatuksen ja kasvatuskumppanuuden toteuttamiselle.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta ja samassa linjassa pysytellen kunnat laativat omat varhaiskasvatussuunnitelmansa. Kaupungin tai kunnan varhaiskasvatussuunnitelma on huomattavasti paljon yksityiskohtaisempi asiakirja, kuin valtakunnallinen Vasu.

Jokainen päivähoitoyksikkö laatii kunnan varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta oman varhaiskasvatussuunnitelmansa. Tämä on usein huomattavasti paljon suppeampi suunnitelma siitä, mitkä ovat juuri kyseisen yksikön omia painopistealueita.

Hoitosuhteen alussa jokaiselle lapselle laaditaan oma kirjallinen varhaiskasvatussuunnitelma yhteistyössä huoltajien ja päiväkodin henkilöstön kanssa. Suunnitelman tavoite on ottaa lapsen yksilölliset tarpeet ja huoltajien näkemykset huomioon toimintaa suunniteltaessa ja toteutettaessa. Lapsien varhaiskasvatussuunnitelmien pohjalta jokainen lapsiryhmä laati oman varhaiskasvatussuunnitelmansa. (THL 2015b.) Ryhmän varhaiskasvatussuunnitelman tarkoitus on suunnitelmallisesti toteuttaa varhaiskasvatusta lapsien vasujen pohjalta.

Vasutyön myötä on käynnistetty entistä laadukkaamman ja lapsilähtöisen toimintakulttuurin rakentaminen. Yksikkötasolla vasuihin kirjataan olemassa oleva arki ja käytännöt näkyviksi. Kunnan tasolla vasussa kuvataan koko varhaiskasvatuksen yhteistä arvopohjaa, kehittämisen ja toteuttamisen lähtökohtia. (Mikkola & Nivalainen 2009, 13–14.)

Olellisinta varhaiskasvatussuunnitelmien laatimisessa lienee se, että varhaiskasvattajat sitoutuvat toimimaan niiden mukaisesti ja sisäistävät niiden merkityksen pedagogisesta näkökulmasta.

4 VANHEMMUUDEN VAHVISTAMINEN

Vanhemmuutta voidaan tukea monilla eri tavoilla, esimerkiksi lapsen hoitoa ja kasvatusta koskevien neuvojen ja ohjeiden avulla. Yleistykseen perustuvat ohjeet eivät kuitenkaan tue vanhempaa kohtaamaan lastaan yksilöllisesti. Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen vahvistaminen on lapsen kasvun ja kehityksen näkökulmasta ensiarvoisen merkityksellistä. (Kalland 2014, 26.) Vanhemmuus itsessään on hyvin konstruktivistinen käsite. Jokainen lapsen vanhempi luo itse käsityksensä siitä, millaista on hyvä vanhemmuus tai mitä vanhemmuus ylipäättään minulle tarkoittaa. Jokaisella vanhemmalla on myös omanlaisensa käsitys lapsen kasvatuksesta tai esimerkiksi perheestä. (Hirsjärvi ym. 2000; Koivula 2004, 74.) Lastentarhanopettajana toimivan sosionomin on hyväksyttävä tämä tosiasia, jotta hän voi toimia perheen voimavaratekijänä.

Tänä päivänä perheitä on hyvin monenlaisia, vaikka se on perinteisesti nähty biologisista vanhemmista ja näiden lapsista koostuvana ydinperheenä. Se on ajassa muuttuva yksikkö ja edelleenkin yhteiskunnan tärkein instituutio. Määritelmän tekeminen perheestä on mahdotonta, mutta olemme nimenneet ainakin uusperheet, adoptioperheet, yksinhuoltajaperheet, monikkoperheet, kaksikulttuuriset perheet, sijaisperheet, sateenkaari-perheet, suurperheet ja ydinperheet. (Järvinen ym. 2011, 12–14.)

Vanhemmuuden tukemisen lähtökohtana on jokaisen perheen oma tilanne ja vanhempien itsensä nimeämät tarpeet (Helminen 2001, Koivula 2004, 77). Huolimatta siitä, että vanhemmuuden tukemisesta puhutaan nykyään melko paljon, on varsinaisia interventiomenetelmiä sen toteuttamiseen melko vähän. Myös niiden toimivuudesta on hyvin vähän tutkittua tietoa. (Rönkä & Kinnunen 2002, 9.)

Perheiden ainutlaatuisuus luo vanhemmuuden tukemiselle omat haasteensa. Ensiarvoisen tärkeää on, että työntekijät saavat tietoa perheen elämäntilanteesta ja lapsesta. Avoimen keskustelun avulla voidaan löytää perheestä vahvuuksia. (Järvinen ym. 2011, 16.)

Vanhemmuuden ja kasvattajuuden tukemisessa työntekijälle on myös hyödyllistä tiedostaa omat kokemuksensa saadusta vanhemmuudesta, sekä mahdollisesta omasta vanhemmuudestaan. Vanhemmuuteen liittyy oleellisesti kullekin aikakaudelle tyypillisiä kulttuurisia uskomuksia, tapoja ja käsityksiä, jotka on hyvä ottaa huomioon. (Kekkonen 2004, 84.)

5 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

5.1 Vanhemmuuden aika -hanke

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes) on toteuttanut vuonna 2000 Vanhemmuuden aika -nimisen tutkimushankkeen. Hankkeen tarkoituksena oli selvittää ammatillisen hoito- ja kasvatustyön toimintakäytäntöjä vanhemmuuden tukemiseen. Tutkimusaineisto kerättiin kyselyllä, joka lähetettiin 902 äitiys- ja lastenneuvolaan sekä 2309 kunnalliseen päiväkotiin. Vastaajina olivat ammattikasvattajat sekä neuvoloiden terveydenhoitajat. Näistä tutustuin vain päiväkotien vastauksiin, joita oli palautettu 28%. (Lammi-Taskula & Varsa 2001, 4.) Kyselyn perusteella ammattikasvattajat olivat asettaneet yleisimmäksi tavoitteeksi vanhemmuuden tukemiseen yhteistyön vanhempien kanssa. Yhteistyö lasten kasvatuskysymyksissä sekä avoin ja luottamuksellinen vuorovaikutus olivat vastauksissa painotettuina. Kymmenen yleisimmän tavoitteen joukossa olivat myös vanhemmuuden arvostaminen ja perheen arjen tukeminen, esimerkiksi elämäntilanteiden muutoksissa. Vastauksissa nousi esiin myös toimintatapoja vanhemmuuden tueksi. Näistä mainittiin vanhempainryhmät, -illat ja -verkostot sekä vanhemmille suunnatut luennot ja projektit. Esiin nousi myös lapsen tarpeet ja lähtökohdat, jolla tarkoitettiin lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamista. Erityistä tukea tarvitsevien huomiointilla tarkoitettiin niiden vanhempien tukemista ja tarvittavien palvelujen piiriin ohjaamista, jotka elävät esimerkiksi syrjäytymisvaarassa tai muuten vaikeissa oloissa. Työyhteisön ja yksittäisten työntekijöiden toimintatapojen muutokset, koko perhettä tukeviksi, nähtiin myös merkityksellisenä tavoitteena vanhemmuuden tueksi. Myös yksilöllisyyden huomiointi ja kasvatustietoisuuden ja -vastuun syventäminen olivat kymmenen yleisimmän vastauksen joukossa. (Lammi-Taskula & Varsa 2001, 35–36.)

5.2 Laps-YTY

Sosiaali- ja terveysministeriö, Suomen kuntaliitto, Opetushallitus, yliopistot ja A-klinikka-kasäätiö ovat yhteistyössä toteuttaneet laajan Lasten ja perheiden palvelut ja niiden johtaminen- nimisen tutkimushankkeen (Laps-YTY) vuosina 2008–2013. Hankkeen tarkoituksena on ollut lasten ja perheiden hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ja se on koostunut useista eri tutkimuksista. Tutustumassani raportissa on koottuna tietoa lasten ja

perheiden palvelujen tarpeesta, saatavuudesta, käytöstä ja järjestämisestä, lasten terveydestä, kumppanuudesta ja vanhempien osallisuudesta sekä palvelujen laadusta vanhempien näkökulmasta. Tutkimuksen kohteina ovat olleet kuntien lapsille ja perheille tarjoamat palvelut; perusopetus, päivähoito, esiopetus, lastenneuvola ja kouluterveydenhuolto. Tutkimukseen osallistuneet isät ja äidit valikoituivat satunnaisotannalla Väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmän avulla. Tutkimukseen osallistui 955 alle 9-vuotiaan lapsen äitiä tai isää. (THL-raportti 36/2011, 7–8.)

Näistä tehdyistä tutkimuksista minua kiinnostivat ne, jotka liittyivät vanhemmuuteen ja kumppanuuteen sekä kokemuksiin tuen ja avun riittävydestä. Tutkimuksen mukaan vanhempien huolet koostuivat sekä vanhempana toimimisesta että lapseen liittyvistä asioista. Vanhempana toimimisen yleisimmiksi huolenaiheiksi nousivat lasten kanssa vietetyn yhteisen ajan riittämättömyys, vanhempana olemisen taidot sekä maltin menettäminen lapsen kanssa tapahtuvissa ristiriitatilanteissa. Viidennes vastaajista koki huolekseen myös syyllisyyden tunteen tai ylihuolehtivuuden. (THL-raportti 36/2011, 38–39.)

Vanhemmat, joiden huolet koskivat lapseen liittyviä asioita, vastasivat tutkimukseen, jossa he arvioivat saamansa avun riittävyttä. Näistä vanhemmista enemmistö koki avun riittäväksi. Parhaiten apua oli saatu lapsen oppimisvaikeuksiin, fyysiseen terveyteen ja oppimiseen yleensä. Lapsen tunne-elämään, käytökseen sekä psykososiaaliseen kehitykseen ja terveyteen liittyviin huoliin saatu apu oli koettu eniten riittämättömäksi. (THL-raportti 36/2011, 42–43.)

Saamansa avun riittävyttä olivat arvioineet myös ne vanhemmat, jotka olivat huolissaan vanhempana toimimiseen liittyvistä asioista. Parhaiten vanhemmat kokivat saavansa apua vanhempana olemisen taitojen riittävyteen, syyllisyyden tunteeseen ja maltin menettämiseen ristiriitatilanteissa. Avun tarve, joka koski lähisuhdeväkivaltaa ja lapsen perustarpeiden laiminlyömistä, koettiin riittämättömimmäksi. (THL-raportti 36/2011, 42–43.)

5.3 Mitä kuuluu, vanhempi?

Mitä kuuluu, vanhempi? on Mannerheimin Lastensuojeluliiton ja Otava-median yhteistyönä toteutettu nettikysely, jonka avulla selvitettiin vanhempien kokemuksia tuen tarpeesta, sekä arkea kuormittavista ja voimavaroja lisäävistä tekijöistä. Keväällä 2016 toteutettuun kyselyyn vastasi yhteensä 1035 0–18-vuotiaiden lasten vanhempaa. Tee-

moina kyselyssä olivat tuen hakeminen ja vertaistuki, yksinäisyys sekä vanhemmuudessa koetut ilonaiheet ja huolet. Kyselyn tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia kokemuksia vanhemmilla oli sukulaisten ja tuttavien, verkon, järjestöiden ja julkisten palveluiden tarjoamasta tuesta. (Mitä kuuluu, vanhempi? -kysely 2016, 2.) Itseäni tässä kyselyssä kiinnosti erityisesti julkisten palveluiden osuus.

Vanhemmat vastasivat keskustelewansa mieluiten vanhemmuuteen liittyvistä asioista ystävien ja samassa elämäntilanteessa olevien vanhempien kanssa. Yhdistävät kokemukset, toisen aikuisen ihmisen läsnäolo sekä empaattinen ja rohkaiseva suhtautuminen mainittiin hyvän vertaiskokemuksen tunnuspiirteiksi. Ammatilaisen kanssa, joita ovat päiväkodin, koulun ja neuvolan henkilöstö, vanhemmuudesta keskusteltiin vasta viidenneksi mieluiten. (Mitä kuuluu, vanhempi? -kysely 2016, 8.)

Vanhemmista, jotka olivat hakeneet tukea julkisista palveluista, 56% oli kokenut tulleen kohdatuksi ja 45% oli kokenut saaneensa paljon tai erittäin paljon apua. Tässä kyselyssä kohdatuksi tulemisella oli tarkoitettu huolen vakavasti ottamista, näkemysten arvostamista, tunnetta luottamuksellisesta keskustelusta sekä syyllistämisen välttelemistä. Yhteyden saamisen palveluun nopeasti ja kohtaamisen kiireettömäksi olivat kokeneet 57% julkisista palveluista apua hakeneista vanhemmista. (Mitä kuuluu, vanhempi? -kysely 2016, 13–14.)

Mitä kuuluu, vanhempi? -kyselyn toteuttamisesta ja yhteenvedosta vastannut Mannerheimin Lastensuojeluliiton asiantuntija Jenni Helenius painottaa keskustelun merkitystä. Hänen mukaansa olisi hyvä, jos esimerkiksi vanhempainiltoihin varattaisiin aikaa keskustelulle ja kokemusten jakamiselle vanhemmuudesta (Helenius 2016, 12).

5.4 Vaikuta vanhempi –selvitys

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) edeltäjänä toiminut Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes) on toteuttanut vuonna 2007 nettikyselyn päivähoitopalveluita käyttäville vanhemmille, jonka tarkoituksena on ollut selvittää heidän ajatuksia ja näkökulmia varhaiskasvatuspalveluiden laatuun, kasvatusyhteistyöhön, toimintaympäristöön ja sähköiseen asiointiin liittyen. Kysely on tavoittanut 3 564 lasten huoltajaa. (Kronqvist & Jokimies 2008, 4.)

Kyselyyn vastanneista vanhemmista jopa yli 90 prosenttia on ilmaissut luottavansa varhaiskasvattajien ammattitaitoon. Laadukasta varhaiskasvatusta vanhemmat ovat kuvailleet lapsen yksilölliset tarpeet huomioivaksi ja lapsen omaa persoonallisuutta sekä aivotlaatuisuutta tukevaksi. Laatu heikentäviksi seikoiksi vanhemmat olivat maininneet liian suuret ryhmäkoot, henkilökunnan riittämättömyyden, sopimattomat tilat sekä kiireen. (Kronqvist & Jokimies 2008, 23–25.)

Vanhemmilta oli myös tiedusteltu, mitä seikkoja he pitävät varhaiskasvatuspalveluissa tärkeinä. Valtaosa vanhemmista (81,1 %) oli vastannut lapsen sosiaaliseen kehitykseen sadun tuen tärkeimmäksi perusteluksi. Leikkimahdollisuudet ja toisten lasten seura sai toiseksi eniten mainintoja (73,3 %). Vasta kolmanneksi eniten mainintoja sai varhaiskasvatuspalvelujen mahdollistama työssäkäynti (67,0 %). Lähes puolet (43,4 %) vanhemmista kokivat lapsen hoitoon, kasvatukseen ja oppimiseen liittyvää tukea tärkeänä. Vastaajista 14,1 prosenttia koki omaan vanhemmuuteensa saamaansa tukea tärkeänä. Aikuisten ja lasten yhteisen toiminnan mahdollistajana varhaiskasvatuspalveluilla oli tärkeä rooli 6,2 prosentille vastaajista, mutta vain 3,7 prosenttia koki varhaiskasvatuspalveluiden roolin muilta vanhemmilta saatavan vertaistuen ja kontaktien luomisessa tärkeänä. (Kronqvist & Jokimies 2008, 26.)

Varhaiskasvatuksen henkilöstön ja vanhempien välistä yhteistyötä piti 95 prosenttia vanhemmista tärkeänä ja loputkin jokseenkin tärkeänä. Vanhemmilta oli tiedusteltu myös vaikutusmahdollisuuksista osallistua lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen. Niistä vastaajista, joiden lapsi osallistui päiväkodin varhaiskasvatukseen, 84,0 prosenttia koki voivansa vaikuttaa riittävästi, mutta jopa 38,8 prosenttia ei osannut sanoa. Avoumissa vastauksissa vastaajat olivat korostaneet varhaiskasvattajien vuorovaikutustaitojen merkitystä vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä. Keskusteluihin varattu aika, paikka, sekä rauha olivat myös nousseet vastauksista. (Kronqvist & Jokimies 2008, 32.)

6 KOKEMUKSEN TUTKIMINEN

Tämä opinnäytetyö on toteutettu kvalitatiivisena, laadullisena tutkimuksena, jolle on ominaista, että tietoa hankitaan kokonaisvaltaisesti. Tieto hankitaan usein suoraan ihmisiltä, todellisissa tilanteissa. Tutkimuksen tavoitteena on paljastaa ennakoimattomia asioita. Aineiston hankinnassa suositaan sellaisia metodeja, joissa tutkittavien näkökulma nousee esiin. (Hirsjärvi ym. 2009, 164.) Tyypillistä on myös se, että tutkimustehtävä ja aineistonkeruun menetelmät muokkautuvat tutkimuksen eri vaiheissa. Tämän vuoksi laadullista tutkimusta voidaan ajatella myös prosessina. (Kiviniemi 2010, 70.) Opinnäytetyössäni on kyse laadullisesta tutkimuksesta, koska sen avulla pyritään selvittämään vanhempien omia kokemuksia tutkittavasta ilmiöstä.

Ihmisen kokemusmaailmaa tutkittaessa puhutaan fenomenologiasta. Tutkimusmetodina fenomenologia vaatii tutkijalta aktiivista perusteiden pohtimista kaikkien tutkimuksen eri vaiheiden aikana esiin nousevien ongelmien yhteydessä. Näistä filosofisista ongelmista merkityksellisimpiä ovat ihmis- ja tiedonkäsitys. Millainen on tutkimuskohteena oleva ihminen ja miten hänestä voidaan saada tarvittavaa tietoa? Ihmisen kokemukset ovat kiinteästi yhteydessä siihen ympäristöön, jossa hän elää. Ympäröivä maailma luo ihmiselle oman todellisuutensa. Vuorovaikutuksessa tämän todellisuuden kanssa ihmiselle syntyy kokemuksia. Toisin sanoen, fenomenologiassa tutkimuskohteena on ihmisen suhde oman elämänsä todellisuuteen. Fenomenologinen lähestymistapa ei ole vain kaavamainen aineiston analyysitapa. Ihmisen kokemukset muotoutuvat hänen antamiensa merkityksien mukaan. Juurikin nuo merkitykset ovat fenomenologisessa tutkimuksessa asian ydintä, tutkimuksen varsinaisia kohteita. (Laine 2010, 28–29.)

Fenomenologiseksi reduktioksi kutsutaan menetelmää, jonka avulla tutkija siirtää syrjään kaikki tutkimuksen kannalta epäolennaiset ennako-oletukset ja pyrkii keskittämään huomionsa tutkittavan ilmiön olennaisiin seikkoihin. (Lehtomaa 2006, 164–165.)

7 TEEMAHAASTATELU

AINEISTONKERUUMENETELMÄNÄ

Teemahaastattelu edellyttää kasvotusten kohtaamista tutkijan ja tutkittavan välillä. Teema on kysymystä laajempi kokonaisuus, aihe, josta haastattelussa keskustellaan. Teemahaastattelun ideana on keskusteluttaa tutkittavaa henkilöä ilmiöön liittyen. Tutkijalla tulee olla jonkin tasoinen ennakkonäkemyks tutkittavasta aiheesta, jotta hän voi teemoittaa keskustelun aiheet. Keskustelua käydään haastateltavan ehdoilla ja tutkijan tehtävänä on esittää tarkentavia kysymyksiä, sekä huolehtia aiheesta pysymisestä. Teemahaastattelun avulla kerätty aineisto on syytä analysoida mahdollisimman nopeasti. Tämä mahdollistaa tutkijan tietomäärän kasvamisen. Analysoidusta aineistosta nousee usein esiin uusia, tarkentavia kysymyksiä, jonka vuoksi uusi haastattelukierros on syvemmän tiedon saamiseksi tarpeen. Yksi haastattelukierros antaa tutkijalle vain pintapuolista tietoa aiheesta. Keskustelun avulla tutkijan tietomäärä kasvaa ja hän oppii ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä. Teemahaastattelu etenee keskustelemalla ilmiöstä ensin yleisellä tasolla ja jatkaen aina kohti yksityiskohtaisempia kysymyksiä. Kerros kerrokselta lähestytään asian ydintä. Tämän vuoksi teemahaastattelua on verrattu sipulin kuorimiseen. Vaihe vaiheelta keskustelu muuttuu myös avoimemmaksi ja luottamus kasvaa. (Kananen 2014, 76–77.)

Tässä tutkimuksessa tutkimusaineisto on kerätty videoidun teemahaastattelun avulla. Haastattelua ja myös teemahaastattelua kuvataan laaja-alaisimmaksi keinoksi hankkia tietoa ihmisen kokemuksista. Avoimuus ja ennalta määrittämättömyys kuvaavat fenomenologisen tutkimuksen tekemistä. (Laine 2010, 37.) Haastattelun etuna on myös se, että sen aikana on mahdollista esittää selventäviä ja syventäviä jatkokysymyksiä. Hirsjärvi, Remes & Sajavaara luonnehtivatkin ihmistä tutkimuksessa merkityksiä luovaksi ja aktiiviseksi osapuoleksi. (Hirsjärvi ym. 2009, 205.) Tässä tutkimuksessa teemahaastattelu on valittu avoimen haastattelun sijasta, koska haastattelun aihepiirit ovat jo tiedossa. Avoimessa haastattelussa ei ole valmista runkoa ja näin keskustelun ohjaaminen vaatiikin tutkijalta enemmän taitoa. (Hirsjärvi ym. 2009, 209.) Itselläni ei ole kokemusta tutkimushaastattelusta joten uskon, että väljämuotoinenkin runko on ohjannut haastattelua oikeaan suuntaan ja helpottanut työskentelyäni tutkijana.

8 ANALYYSI

Tutkimusprosessin alkuvaiheissa tehdyt valinnat vaikuttavat myös aineiston käsittelemiseen ja tulkitsemiseen. Aineistonkeruumenetelmien ja analyysien valintaan vaikuttavat tutkijan asettamat tutkimuskysymykset- tai ongelmat. Tutkimusaineiston analyysin avulla tutkija saa vastauksia asettamiinsa tutkimuskysymyksiin- tai ongelmiin ja tämän vuoksi se on tutkimuksen teossa tulkinnan ja johtopäätösten ohella tutkimuksen ydin. (Hirsjärvi ym. 2009, 221.) Laadullisen tutkimuksen aineisto on usein elämänläheistä ja runsasta. Esimerkiksi haastatteluin ja videoinnein hankittu aineisto, voi olla valtaisa. Tämä tekee analyysivaiheesta mielenkiintoisen, mutta myös haasteellisen. Usein tutkija ei kykene hyödyntämään kaikkea hankkimaansa materiaalia, eikä se ole tarpeenkaan. (Hirsjärvi ym. 2009, 225.)

Kieli, sen sanat ja lauseet merkityksineen, ei ole koskaan yksiselitteistä. Se, miten sanat ja lauseet ymmärretään, ei ole mahdollista ilman tulkintaa. Tutkittavat ilmiöt kätkeytyvät suorien ilmaisujen taakse, jolloin tutkijalla on oltava herkkyyttä sekä kykyä selvittää nämä. Tämän lisäksi tutkijan on kiinnitettävä huomiota kehon kieleen, sanattomiin ilmaisiin. Ne saattavat antaa sanojen kanssa ristiriitaista tietoa. (Kananen 2014, 71.)

Fenomenologisen tutkimuksen avulla ei pyritä löytämään yleistyksiä, vaan lähinnä se on yksittäiseen suuntautuvaa paikallistutkimusta (Laine 2010, 31). Aineiston analyysiä ei ohjaa mikään teknisesti toteutettava käsittelytapa, vaan tutkija soveltaa sopivan analyysitavan kulloisenkin tutkimustilanteen mukaan (Vilkkä 2015, 171).

Fenomenologiselle lähestymistavalle on ominaista se, että tutkimusaineistoa tarkastellaan kokonaisuutena. Yksittäisiä asioita verrataan suhteessa kokonaisuuteen ja päinvastoin. Aineistoa ei ole tarpeen purkaa ja pelkistää, kuten tehdään esimerkiksi aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä. Oleellista on, että tutkimusaineisto koostuu tutkittavan henkilön, siinä tilanteessa, tutkittavalle asialle antamasta merkityksien kokonaisuudesta. On tärkeää tarkastella tutkimusaineistoa kokonaisuutena, koska nämä mielelliset merkitykset paljastuvat vain kokonaisuuden avulla. Fenomenologisessa lähestymistavassa sanojen ja lauseiden avulla ei voida analysoida vertauksia tai kielikuvia. Vertaukset ja kielikuvat ovat kokonaisia kuvauksia, jotka ovat suhteessa tutkittavan henkilön antamaan koko tutkimusaineistoon. Keskeisenä tutkimusvälineenä toimii tutkijan antama merkityksenanto. Hanna Vilkkä kuvaa merkityksien lukutaitoa intuitioksi, jonka avulla tutkija löy-

tää merkityksiä tutkimusaineistosta. Myös tutkijan esiymmärrys tutkittavasta aiheesta toimii tutkimusvälineenä ja hän analysoi sen muuttumista tutkimusprosessin aikana. Tutkimustulos syntyy tutkijan esiymmärryksen ja tutkittavan kokemuksista muodostuneiden merkityskokonaisuuksien muuttumisesta. Tästä syntyneiden näkökulmien avulla myös muut ihmiset voivat syventää ymmärtämystään tutkittavasta ilmiöstä. (Vilkkä 2015, 174–175.)

Haastattelin tutkimuksessani viittä alle kouluikäisen lapsen vanhempaa, joilla kaikilla oli myös vanhempia lapsia. Kaikilla vanhemmilla oli kokemuksia yhteistyöstä varhaiskasvatushenkilöstön kanssa jo useilta vuosilta. Haastattelut videoitiin, joten minun oli mahdollista palata niihin. Tutkimusaineiston analyysin ensimmäisessä vaiheessa kirjoitin taulukkopohjaan kuvauksen aineistosta. Kuvauksen tavoitteena on poimia aineistosta tutkimuksen kannalta oleellisia kertomuksia tutkittavan kokemuksista, ja kirjata niitä mahdollisimman alkuperäisessä muodossa. Koko haastattelua ei ole tarpeellista kirjoittaa puhtaaksi, vaan tutkijan tulee valita, jo tutkimuksen tässä vaiheessa, ne ilmaisut, jotka ovat tutkimuksen kannalta olennaisia. (Laine 2010, 40.) Jaoin taulukon kolmeen sarakkeeseen, joista ensimmäiseen kirjasin tutkittavan ilmaisun alkuperäisessä muodossa. Käytin tämän vaiheen toteuttamiseen paljon aikaa ja palasin aineistoon lukuisia kertoja. Koin haastavaksi epäoleellisten ilmauksien karsimisen kuvauksesta. Fenomenologisessa lähestymistavassa onkin oleellista selvittää ilmiön olemukseen liittyviä merkityskokonaisuuksia, joiden väliset suhteet antavat kokonaiskuvan tutkittavasta ilmiöstä. Aineiston analyysin ja luokittelun vaiheeseen tuleekin käyttää runsaasti aikaa, sillä ihmisellä on taipumus pitää itsestäänselvyytensä sitä, mikä aineistossa on epäoleellista ja mikä ei. Lopullisesti olennaiset asiat paljastuvat kuitenkin vasta, kun oivallamme ilmaisun merkityksen tutkittavan henkilön näkökulmasta. (Laine 2010, 40–43.) Kuvausvaiheen jälkeen pyrin löytämään kirjatusta ilmaisuista merkityskokonaisuuksia. Kirjasin tulkintojani taulukon toiseen sarakkeeseen, jonka nimesin tulkinnaksi. Viimeiseen sarakkeeseen kirjasin ilmiötä kuvaavan käsitteen. Seuraavassa taulukossa esitän, miten olen toteuttanut analyysiani aineiston litteroinnin ja teemoittelun jälkeen.

Taulukko 1. Analyysi

ILMAISU	TULKINTA	KÄSITE
<ul style="list-style-type: none"> - Ei siel pal kyselty, et mitä me vanhemmat haluttais - Ei olis kauheesti tullu mieleenkään kauheesti vaatii mitään - Oli vähän semmonen mentaliteetti joillakin hoitajil, et he kyl tietää mitä pitää tehdä, et huomasin kyl ite et ei pitäny sellasest kauheen neuvovast sävyst, et mua otti heti tonne jonnekin, et älä tuu neuvomaan, vaan tuu niin ku juttelemaan. - Kyl mä nyt tiedän tän jutun, et kuin sä kehataat tulla motkottamaan - Perheet on erilaisii ja tilanteet on erilaisii. 	<p>Kertoo, että vanhempien näkemyksiä ei ole otettu huomioon</p> <p>Puhuu epäkunnioittavasta tavasta puhua asioista</p>	<p>Ammatillinen näkökulma painottuu liikaa / yhteistyön puute</p> <p>Vanhemman kunnioittaminen ja dialogisuus</p> <p>Vuorovaikutuksen laatu</p> <p>Yksilöllisyys</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Tietysti ne keskustelut, kun on käyty kerran pari vuodessa, ne on ollu tosi tärkeitä - On ollu tosi helppo puhua - Ihan sellast yleist keskusteluu. Mut kyl mä koen, et se arkinenkin keskustelu tai juttelu, se kohtaaminen on niin ku tosi tärkeitä. 	<p>Puhuu keskustelun merkityksestä kasvatuskumppanuudessa</p>	<p>Vuorovaikutus</p> <p>Kohtaaminen</p> <p>Dialogisuus</p>
<ul style="list-style-type: none"> - No tietty se keskustelu.. et on aika ja paikka varattu sil, et on sellainen olo, et uskaltaa vanhempana mennä ehdottamaan, et mul on niinku asiaa, et voitaisko sopii aika, et voitais jutella. 	<p>Puhuu keskustelun ja kuuntelemisen merkityksestä</p>	<p>Vuorovaikutus</p> <p>Avoimuus</p> <p>Matala kynnyys</p>

9 TULOKSET

Tutkimusaineistoni pohjalta merkityksellisimmäksi vanhemmuuden tukemisen menetelmäksi nousi vuorovaikutuksellinen tukeminen. Kaikki viisi vanhempaa korostivat vuorovaikutuksen merkitystä kasvatusyhteistyön sujuvuuden tekijänä, sekä vanhemmuuden vahvistajana. Luottamuksellista suhdetta kuvaavat ilmaisut korostuivat myös aineistosta, samoin yhteisöllisyyden kokemukset. Vanhempien vaikutusmahdollisuuksista varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja toteutukseen keskusteltaessa vastauksista heijastui myös vahva luottamus varhaiskasvattajien ammattitaitoon, sekä vähäinen kiinnostus lisätä vanhempien vaikuttamista ja osallisuutta.

Kaskela ja Kekkonen kuvaavat teoksessaan kuulemisen, kunnioituksen, luottamuksen ja dialogisuuden kasvatuskumppanuutta ohjaaviksi periaatteiksi, joihin tutkimusaineistostani löytyi useita yhteneväisyyksiä (Kaskela & Kekkonen 2006, 32–40). Heidän teoksensa, Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta, on vuonna 2006 julkaistu opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Opas on kirjoitettu Stakesin toteuttaman Kasvatuskumppanuus-hankkeen pohjalta ja se käsittelee kasvatuskumppanuus käsitettä, sen periaatteita ja ulottuvuuksia monipuolisesti (Kaskela & Kekkonen 2006, 3–4). Seuraavissa kappaleissa esittelen tutkimukseni tuloksia ja peilaan niitä edellä mainitun oppaan sisältöön.

9.1 Vuorovaikutuksellinen tukeminen

Yleisin ilmaisu vuorovaikutuksesta puhuttaessa oli keskustelu. Kaikki tutkimukseeni osallistuneet vanhemmat mainitsivat kokeneensa arkiset, päivittäin toistuvat, keskustelut ja kuulumisten vaihdot hyvin merkityksellisinä vanhemmuuden tukemisen näkökulmasta.

”Mut kyl mä koen, et se arkinenkin keskustelu tai juttelu, se kohtaaminen on niin ku tosi tärkeätä.”

”Ihan sellast yleist keskusteluu.”

”No tietty se keskustelu.. et on aika ja paikka varattu sil, et on sellainen olo, et uskaltaa vanhempana mennä ehdottamaan, et mul on niinku asiaa, et voitaisko sopii aika, et voitais jutella.”

Myös Kaskela & Kekkonen kirjoittavat päivittäisissä kohtaamisissa tapahtuvan keskustelun merkityksestä kasvatuskumppanuuden vahvistajana ja lapsen etuna. He kuvaavat

kasvatuskumppanuutta sekä kasvattajien ja vanhempien välistä vuoropuhelua prosessiksi, jota rakennetaan lapsen päivähoitosuhteen loppuun asti. Arjen tavanomainen keskustelu lapsen asioista madaltaa vanhemman kynnystä ottaa vaikeampiakin asioita puheeksi kasvattajien kanssa. Avoimen keskusteluyhteyden ansiosta myös kasvattajan on helpompi ottaa asioita esille erilaisissa huoli- ja pulmatilanteissa. He varoittavat liian ongelmakeskeisen puheen vaikeuttavan luottamuksellista suhdetta ja aiheuttavan vanhemmissa varautuneisuutta. Päivittäisissä keskusteluissa jaetut havainnot ja kokemukset antavat vanhemmalle arvokasta tietoa omasta lapsesta ja ne auttavat vanhempaa ymmärtämään lastaan paremmin. Arkisen keskustelun ja jakamisen avulla molemmille osapuolille syntyy lapsen tuntemusta. Lapsen ottaminen mukaan keskusteluun on hyvä keino luoda hänelle tunnetta siitä, että hän on konkreettisesti osallisena häntä koskevissa asioissa. (Kaskela & Kekkonen 2006, 44–45.)

Kaskela ja Kekkonen nimeävät toisen ihmisen kuulemisen ja kuuntelun keskeisiksi elementeiksi vuoropuhelussa. Merkityksellistä on olla aidosti läsnä, keskittyä ja eläytyä kuuntelemaan. Puhujalle välittyy tunne aidosta kiinnostuksesta, rehellisyydestä ja empaattisuudesta. Myönteinen ja turvallinen ilmapiiri ovat edellytyksiä aidolle kuuntelemiselle. (Kaskela & Kekkonen 2006, 32.) Vanhemmat haluavat tuntea olevansa tervetulleita ja henkilöstö haluaa tuntea, että heitä kunnioitetaan. Tämä vastavuoroisuus johtaa jatkuvaan tiedonvälitykseen lapsen puolesta (Lombardi 2003, 82).

Tutkimusaineistossa vuorovaikutuksen laatua kuvasivat ilmaisut avoimuudesta, asenteesta ja dialogisuudesta. Kunnioittava suhtautuminen vanhempaan ja hänen kuulluksi tulemisensa mainittiin myös useasti. Varhaiskasvattajan vuorovaikutustaitoja kuvasivat ilmaisut avoimesta ja tasavertaisesta kohtaamisesta sekä läsnäolosta, puhetyylistä ja asenteesta.

” Oli vähän semmonen mentaliteetti joillakin hoitajil, et he kyl tietää mitä pitää tehdä, et huomasiin kyl ite et ei pitäny sellasest kauheen neuvovast sävyst, et mua otti heti tonne jonnekin, et älä tuu neuvomaan, vaan tuu niin ku juttelemaan. ”

” Kyl mä koen, et se perheen kuuleminen on niin ku se, et vanhempi tulee kuulluksi, sil on hirveen iso merkitys... vaik se lopputulema olis mikä niin se on niin ku tosi tärkeetä se asenne. ”

Toisen ihmisen kuulemista voidaan pitää dialogin edellytyksenä. Keskustelu, jossa molemmat osapuolet ovat tasa-arvoisia, on dialogi. Kummankaan osapuolen tietämys ei

nouse arvokkaammaksi tai merkityksellisemmäksi, kuin toisen. Kannattelevana elementtinä dialogisessa vuoropuhelussa ovat kokemukset kunnioituksesta ja kuulemisesta, joten suorapuheisuus, rehellisyys sekä mielipide-erot ovat mahdollisia. (Kaskela Kekkonen 2006, 38.) Dialogi ja keskustelu eivät ole sama asia. Keskustelu nähdään tavoitteellisena toimintana, jossa tavoitteena on tuoda omia ajatuksia julki. Dialogissa omien ajatusten esittämisen sijaan keskitytään kuuntelemaan toista. Oman mielipiteen muodostamista asiasta pitkitetään ja mieli pidetään avoimena. Dialogi edellyttää toisen ihmisen asemaan eläytymistä, sekä itsensä ja toisen ihmisen aitoa kuuntelua. (Vilén ym. 2008, 86–87.) Puhetyyli ja tapa esittää asioita korostuivat vuorovaikutuksen laatua kuvaavissa ilmaisuissa.

”Jos joku tulee ja töksäyttää vaan, ite tuut työpäivän jälkeen väsyneenä.”

”Se asenne tuli heti läpi aika kovana.”

”Se asenne, miten sä sen sanot, ni on sil merkityst aika paljon.”

9.2 Luottamuksellisuus kasvatusyhteistyön perustana

Kaikki tutkimukseeni osallistuneet vanhemmat mainitsivat myös luottamuksen ja luottamuksellisen suhteen toimineen vanhemmuuttaan kannattelevana ja tukevana elementtinä. Luottamuksellisuutta kuvasivat myös ilmaisut vastuullisuudesta. Luottamus varhaiskasvattajien ammatillisuuteen ja varhaiskasvatuksen laatuun korostuivat vastauksista.

”Nää metodit, mitä täs nyt tänä päivänä on, niin, ne on pedagogisesti parempia. Asioit on tutkittu ja selvitetty. Ymmärretään, mitkä on syy ja seuraussuhteet ja mil taval lasta kasvattaa, mimmonen siit tulee ja muuta ja luotan hyvin paljon siihen.”

”Mä oon sitä mieltä, et kyl tääl nää ammattilaiset tietää miten se kuuluu hoitaa.”

”Et sä luotat ja uskallat antaa sen vastuun, et he pitää siit lapsest huolen ja se saa siel sen mitä se tarvii.”

Luottamuksellisen suhteen syntymisessä oleellista on toisen ihmisen kunnioittaminen ja hänen kuulemisensa. Yhteiset kohtaamiset, käydyt keskustelut ja aika ovat avainasemassa luottamuksen rakentamisessa. Varhaiskasvattajan ja lapsen välinen suhde

toimii useimpien vanhempien luottamuksen mittarina, joten on hyvin merkityksellistä jakaa tietoa ja tuntemusta lapsesta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 36.)

”Sen huomaa siit, et täälläkin mietitään niit asioit ja oikeesti keskitytään siihen lapseen, kun huomataan sellasii asioit, et jos ei koskaan mitään tuu, ei hyvää ei huonoo, niin sit on vähän sillai et kattooiks kukaan.”

Tästäkin näkökulmasta arkisilla keskusteluilla on merkityksellinen vaikutus luottamuksen syntymiseen. Jakamalla tietoa ja kokemuksia lapsen päivästä vanhemmalle välittyy tunne siitä, että hänen lapsesta pidetään hyvää huolta, hänet tunnetaan ja hänen kehitystään seurataan.

Yksi tutkittavista painotti lempeän ja lapsilähtöisen tutustumisen merkitystä hoitosuhteen alussa. Hänen kokemuksensa mukaan uuden vanhemman huomioiminen ja hänen kysymyksiinsä vastaaminen edesauttavat luottamuksellisen suhteen syntymistä. Hän kertoi myös ehdottaneensa lastentarhanopettajalle kotikäyntiä ennen lapsen hoidon aloittamista, joka oli myös toteutunut. Kaskela ja Kekkonen (2006) toteavat perheen oman kodin olevan useille vanhemmille luontevin ja turvallisim paikka keskustella omaan lapseen ja perheeseen liittyvistä asioista. Koti on myös lapselle turvallisim paikka tutustua uusiin ihmisiin. Tutussa kotiympäristössä on matalampi kynnyks ottaa puheeksi omiin tunteisiin, odotuksiin ja pelkoihin liittyviä asioita. Vanhemmalla on paremmat edellytykset tukea ja valmistella lastaan tulevaan muutokseen, kun hänen omat tunteensa ja ajatuksensa ovat selkeytyneet. Ennen varsinaista hoidon aloitustilannetta luotu työntekijän ja vanhemman välinen suhde toimii lasta kannattelevana elementtinä. Kotikäynnillä varhaiskasvattajalla on mahdollisuus tehdä havaintoja lapsen tavasta toimia kotiympäristössä yhdessä vanhempiensa kanssa. Näin ollen kotikäynti lisää kasvattajan ymmärrystä lapsesta, sekä hänen tavastaan toimia, luo pohjaa luottamukselliselle yhteistyösuhteelle sekä antaa vanhemmille kokemuksen kuulluksi tulemisesta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 41–42.)

”Me mentiin aika lempeesti sinne sisään. Me tehtiin ihan hänen tahtinen päiväkotiin lähtö.”

” Must se oli itseasias ainutlaatuista, mul jäi siit niin hyvät fiilikset.”

” Mun mielestä on hirveen tärkeetä lapsen kannalta, että se päiväkodin henkilökunta on jotenkin meidän oikeesti tuttu.”

” Kuinka paljon helpompi hänen on.”

”Se helpotti lasta ja se helpotti minua.”

”Se on vaikeeta siit lapsest luopuu, kun sä oot sen kans ollu siin, et luottaa niihin ammattilaisiin. Se oli ihan hirveen iso merkitys sil meidän kombinaatiolle.”

9.3 Yhteisöllisyys vanhemmuutta tukevana elementtinä

Yhteisöllisyyden kokemukset nousivat myös selkeästi esille tutkimusaineistosta. Vanhemmilla oli myönteisiä kokemuksia erilaisista koko perheelle suunnatuista tapahtumista päiväkotiympäristössä. Toisiin vanhempiin tutustuminen ja avoin keskustelu oli koettu hyvänä tapana vahvistaa vanhemmuutta.

” Sit viel tämmöses kunnas, kun ollaan, mis on tavallaan tätä tämmöstä, jos on myös vanhempien kesken semmost kumppanuutta tietyl taval, et katotaan vähän muitten kakaroitten perään, et niin, kun ne tunnetaan niin tavallaan siin on semmost kollektiivist kasvatus. Se on yks hyvä puoli.”

” Semmost toivois ehkä, et tääl vois myöskin yhdistää vanhempii jollain taval.”

”Nekin on ihan hyvii juttui, jos järjestetään jotain yhdessä.”

”Jotain niin ku tekemistä lapsil ja aikuisil yhdessä”

”Et perheet lähtis yhdessä ja olis sit päiväkodin henkilökunta ja semmost.”

Kaskela ja Kekkonen nimeävät päiväkodin kasvatusyhteisöllisyyden areenaksi, jossa on mahdollista keskustella vanhemmuudesta, lapsuudesta ja kasvattajuudesta. Myös yhteiset kokemukset toimivat vanhemmuutta vahvistavina ilmiöinä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 40.) Vertaiskokemusten merkitys vanhemmuutta tukevana resurssina korostui myös Mitä kuuluu, vanhempi –kyselyssä (Mitä kuuluu, vanhempi? -kysely 2016, 8.) Myös verkostoituminen ja kontaktoituminen mainittiin useammassa aineistossa.

”Lapsetkin, kun tulee semmosii, et ne haluis ehkä päiväkodin ulkopuolelki mennä toistes kans leikkimään, niin ehkä semmonenkin kynnys madaltuis kun oli semmost, jos lapset haluaisivat vaikka leikkimään toistensa luokse.”

”Kontaktien luomisen aloittaminen on ihan hirveen hyvä, et se lähtee jo päiväkodista. Sil on ihan tosi iso merkitys.”

”Vaik sä sit sillonkin olisit sen pahiksen vanhempi tai hyviksen kumman vaan sit oot, mut jos oot sen pahiksen vanhempi, kenen kans on ongelmia, nii sit jos on hyvät vanhempikontaktit niin ne uskaltaa sanoa myös näin päin ja toisinpäin, et sä uskallat soittaa sen ilkiön isälle ilman et sä pelkää. Me vanhemmat, meidän täytyy noitten hyväks nyt olla samalla puolella. Me päästään kaikki koht sil samal hyväl viival.”

9.4 Vanhempien osallisuus

Yhtenä teemana haastatteluissa oli vanhempien kokemukset varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja toteutukseen osallistumisesta. Tutkittavista vain yksi oli kokenut, että hän oli saanut vaikuttaa toiminnan toteutukseen, vaikka hänen kokemuksensa ei suoranaisesti koskenutkaan varhaiskasvatusta. Hän oli kokenut, että vaikutusmahdollisuuksia on, jos itse on aktiivinen. Kaksi vastaajista kertoivat kiireisen arjen ja ajanpuutteen olevan syynä siihen, että he eivät toivokaan osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuuksien kasvattamista. Naughton ja Hughes ovat tutkineet vanhempien kokemuksia vanhempien ja kasvattajien välisestä yhteistyöstä. Myös heidän tutkimuksissaan vanhempien ajanpuute on noussut esteeksi osallisuuden lisäämiselle. (Naughton & Hughes 2011, 5.) Kahdella vastaajista ei ollut kokemuksia vaikutusmahdollisuuksista, mutta he uskoivat, että heidän ideoitaan kyllä kuunneltaisiin, mikäli niitä olisi. Vastauksista heijastui syvä luottamus varhaiskasvattajien ammattitaitoon suunnitella tavoitteellista ja pedagogisesti perusteltua sisältöä varhaiskasvatustoimintaan. Nämä vastaukset ovat samansuuntaisia, kuin *Vaijuta vanhempi* -kyselyssä vuonna 2007 (Kronqvist & Jokimies 2008, 23). Tutkimusaineiston pohjalta tulkitsin vanhempien mielenkiinnon osallisuuden lisäämisestä melko vähäisenä.

”Mun mielest ne on pelisäännöt ja niitten kans täytyy pelata. Ne on ihan järkevät pelisäännöt et mä en koe, et mun pitäis vaikuttaa. Mul ei oo tarvet vaikuttaa. Mä oon ihan tyytyväinen.”

”Mä oon sitä mieltä, et kyl tääl nää ammattilaiset tietää miten se kuuluu hoitaa.”

”Me ollaan kans niin kiinni työelämäs, et ehkä vähän myös koen, et ei oo aikaa-kaan sen enempää osallistuu.”

”Sit, kun on paljon lapsii, ja on monenlaista juttuu, niin ei sitä määrääs enempää pysty kaikkeen osallistuu.”

10 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Tutkimuksen luotettavuuden näkökulmasta huolellisesti laadittu tutkimusasetelma ja tieteen sääntöjen mukaan toteutettu tutkimusprosessi ovat ensiarvoisen tärkeitä. Tutkijan tulee kiinnittää huomiota tutkimuksen luotettavuuskriteeristöön jo tutkimuksen suunnitteluvaiheessa. Laadulliselle tutkimukselle tyypillisiä luotettavuuskriteereitä ovat vahvistettavuus, arvioitavuus/dokumentaatio, tulkinnan ristiriidattomuus, luotettavuus tutkitun kannalta ja saturaatio. Haastatteluin toteutettu tutkimusaineisto ja sen tulkinta on yksinkertaista vahvistaa luetuttamalla ne haastateltavana olleella henkilöllä. Tällöin voidaan vahvistaa tutkimuksen luotettavuus tutkitavan kannalta. Myös eri lähteistä kerätyllä tiedolla ja niiden vertailulla omaan tulkintaan voidaan vahvistaa tiedon luotettavuutta. Huolellisesti laadittu, riittävä dokumentaatio lisää tutkimuksen luotettavuutta merkittävästi. Jokainen tutkimuksen aikana tehty valinta tulee myös perustella huolellisesti. Tutkimusaineiston pohjalta tehtävät tulkinnat eivät aina ole yksinkertaisia. Laadullisen tutkimuksen tulkitsemisesta ei ole olemassa tarkkoja tulkintasääntöjä. Tutkija voi kuitenkin varmistaa oman tulkintansa luetuttamalla ne toisella tutkijalla. Mikäli molemmat tutkijat päätyvät samaan tulkintaan, lisää se merkittävästi tutkimuksen luotettavuutta. Saturaatiolla tarkoitetaan sitä, että eri lähteistä hankitut tutkimustulokset alkavat toistua. (Kananen 2014, 151–154.) Eettisesti kestävien tutkimusmenetelmien ja tiedonhankintamenetelmien käyttöä kutsutaan hyväksi tieteelliseksi käytännöksi. Tällöin tiedeyhteisö on hyväksynyt tutkijan käyttämät tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmät. Tutkija perustaa tutkimuksensa oman alansa tieteelliseen kirjallisuuteen ja muihin asianmukaisiin tietolähteisiin. Tehdyllä tutkimuksella tutkija osoittaa myös tutkimusmenetelmien, tiedonhankinnan sekä tutkimustulosten hallinnan. Tutkijan rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus ovat hyvän tieteellisen käytännön edellytyksiä. Tutkijan tulee myös kunnioittaa muiden tutkijoiden tekemää työtä ja saavutuksia. Tarkoin laaditut lähdeviitteet ja toisten tutkijoiden tutkimustulosten oikeassa valossa esittäminen varmistavat tämän. Toisten tutkijoiden tuotoksien kopioiminen eli plagiointi ja vääristeleminen ovat tutkimuseettisesti jyrkästi kiellettyjä. (Vilkkä 2015, 41–42.) Tutkimuksen jokainen vaihe sisältää eettisiä kysymyksiä. Erityisen monitahoisia ne ovat haastattelussa, jossa tutkija on suoraan kontaktissa tutkitavan kanssa. Tärkeitä eettisiä periaatteita ovat tutkitavan suostumuksen lisäksi luottamuksellisuus, yksityisyys ja seuraukset. Tutkijan on myös tiedostettava valankäytöstä, rahoituksesta, laillisuudesta ja sponsoreista syntyvät vaikutukset tutkimuksen tekoon. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 19–20.)

Fenomenologisen tutkimuksen näkökulmasta laadullisuus ei koostu tutkimusaineiston monipuolisuudesta tai jäsentyneisyydestä. Ainut laatukriteeri on se, ”miten elämyksellisyytensä nähden todenmukaisesti tutkimukseen osallistuvat ilmaisevat niitä kokemuksia, jotka merkityksellistävät tutkijaa kiinnostavaa aihetta”. (Perttula 2006, 142.)

Tämän opinnäytetyön tutkimusasetelman laadintaan on käytetty runsaasti aikaa, samoin tutkimuskysymyksen asetteluun. Metodologiset valinnat ovat määräytyneet tutkimuskysymyksen myötä, joten tutkimusprosessi on käynnistynyt hyvän tieteellisen käytännön lähtökohdista. Tutkimukseen on anottu tutkimuslupa kunnan varhaiskasvatusjohtajalta, mikä on myös merkittävä eettinen tekijä. Tutkittavilta henkilöiltä on pyydetty kirjallinen suostumus osallistua tutkimukseen ja haastattelulla hankitun aineiston käyttöön, sekä videointiin. Heiltä on myös kysytty lupa olla sähköpostitse yhteydessä tutkimusaineistoon liittyvissä kysymyksissä. Tutkittavien henkilöiden anonymiteettiä on vaalittu tarkoin tutkimusaineistoa käsiteltäessä niin, että jo aineiston litterointivaiheessa heidän henkilöllisyytensä on suojattu. Litteroidusta aineistosta ei ole voinut päätellä esimerkiksi henkilön sukupuolta, ikää tai ammattia. Tässä opinnäytetyössä on kiinnitetty varsin paljon huomiota juuri tähän tutkimuksen vaiheeseen, sillä tutkimus on toteutettu pienessä kunnassa, jossa ihmiset tuntevat toisensa hyvin.

Haastatteluvaiheessa tutkimuksen luotettavuuden kannalta on oleellista ottaa huomioon tutkijan kokemattomuus. Juurikin kokemattomuuden vuoksi haastattelu toteutettiin teemoitetun kysymysrungon avulla avoimen haastattelun sijaan, vaikka avoin haastattelu olisi saattanut johdattaa paremmin haastateltavien kokemusten äärelle. Olen pyrkinyt antamaan haastateltaville riittävästi aikaa miettiä vastauksiaan, sekä asettelemaan kysymykset niin, että en johdattele heidän vastauksiaan. Haastattelukysymyksien laadinnassa on kiinnitetty paljon huomiota monipuolisten ja kuvailevien vastausten saamiseksi, sillä tavoitteena on ollut saavuttaa merkityskokonaisuuksia haastateltavien kokemusten kautta. Haastateltavat antoivat palautetta kysymysten laajuudesta, mikä oli aiheellista. Olin kuitenkin halunnut koostaa kysymykset niin, että ne toimivat lähinnä keskustelun teemoina, ei niinkään suorina kysymyksinä. Haastattelun aikana kuitenkin tarkensin kysymyksiäni ja selkeytin niitä esimerkein.

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta oleellista on ollut, että analyysivaiheen jälkeen tutkittavat ovat saaneet rauhassa tutustua tutkijan tulkintaan heidän kertomastaan. Heille on annettu mahdollisuus oikaista virheellisesti tulkitut vastaukset. Tutkimusaineisto tulkintoineen on myös luetettu toisella lukijalla, joka on ollut tulkinnasta yksimielinen.

Tässä tutkimuksessa tulee kiinnittää huomiota myös siihen, miten tutkijan omat kokemukset ja historia ovat vaikuttaneet tutkimusaineiston tulkintaan. Mielestäni tutkimuksen kannalta on kuitenkin eduksi, että tutkijalla on itsellään kokemusta omien vanhempien ja lapsuuden lisäksi vanhempana olosta, kasvattajuudesta sekä varhaiskasvattajana toimimisesta. Näin ollen näkökulma on laajempi ja tutkijalla on aiheesta jo paljon esiyymmärrystä, jota rikastaa. Toisaalta tämä esiyymmärrys voi myös toimia esteenä uuden oppimiselle. Olen tietoisesti kiinnittänyt huomiota tähän tehdessäni analyysia tutkimusaineistosta.

Tutkimuksen luotettavuutta olisi voinut vahvistaa toteuttamalla uudet haastattelut tutkitaville. Tämän haastattelussa olisi ollut mahdollista esittää tarkentavia kysymyksiä sekä valita ensimmäisestä haastattelusta ilmiöitä, joiden tutkimiseen kohdistaa lisäkysymyksiä.

11 JOHTOPÄÄTÖKSET

Analysoitu tutkimusaineisto ei ole valmis ilman sen tulkitsemista ja selittämistä. Aineiston pohjalta nousseita merkityksiä tulee selkiyttää ja tehdä niistä omia johtopäätöksiä. (Hirsjärvi ym. 2009, 229.)

Vuorovaikutuksen korostuminen tämän tutkimuksen tuloksissa ei suoranaisesti ollut yllätys. Lähinnä yllättävää olisi ollut, mikäli se ei olisi korostunut. Varhaiskasvattajan ammatti on vuorovaikutusammatti ja vuorovaikutustaidot ovat kasvattajan tärkein työväline. (Järvinen ym. 2011, 159.) Ihmissuhdetyössä kommunikaation merkityksen tuleekin korostua, sillä vain jakamalla ajatuksiamme olemme yhteydessä toisiin ihmisiin. Näin on myös yhteistyössä vanhempien kanssa. Yhteistyössä vanhempien kanssa on kuitenkin myös kolmas ulottuvuus, lapsi. Lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi on kaiken varhaiskasvatustyön perustana, mutta vanhemmilleen hän on paljon muutakin. Vanhempien ja lapsen väliseen suhteeseen liittyy oleellisesti voimakas tunneside, jonka vaikutus heijastuu myös kasvatuskumppanuuteen. Tämän tunnesiteen huomioiminen on oleellisen merkityksellistä, kun puhumme lapsesta tämän vanhempien kanssa. Tapa, jolla puhumme lapsesta, äänensävy, ilmeet, eleet ja erityisesti asenne välittyvät vanhemmalle välittömästi. Lapsi on hyvin rakas, ainutlaatuinen ja täydellinen ihmistaimi vanhemmilleen, joten kaikki hänen hyvinvointiinsa liittyvä on erittäin merkityksellistä vanhemmille. Lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi on myös varhaiskasvatuksen tavoitteena, joten jaamme yhteisen tehtävän vanhempien kanssa.

Luottamuksellinen suhde liittyy mielestäni oleellisesti myös vuorovaikutukseen, sillä toimivan ja tasavertaisen vuorovaikutuksen avulla luodaan luottamusta. Kuten Kaskela ja Kekkonen toteavat, luottamus syntyy kunnioituksesta ja kuulemisesta (Kaskela & Kekkonen 2006, 36). Sillä, että aidosti kohtaat ja kuuntelet, mitä vanhemmalla ja erityisesti lapsella on sanottavaa, sekä kunnioitat sitä, mitä hän sanoo, on valtavasti merkitystä. Tämän taidon osaaminen on tärkeää elämässä ja ihmissuhteissa ylipäätään. Luottamus varhaiskasvattajien ammattitaitoon ei myöskään ole yllättävää. Luotammehan kuitenkin eri alojen ammattilaisiin, emmekä halua ryhtyä heitä neuvomaan. Tätä luottamusta voi kuitenkin helposti murentaa epäammattimaisella käytöksellä sekä suoranaissilla laiminlyönneillä. Kokonaisuudessaan on oleellista ymmärtää luottamuksellisen yhteistyösuhteen merkitystä lapsen hyvinvointiin.

Kollektiivisuuden kannattelevasta voimavarasta ja vanhempiverkoston toimivuudesta voin helposti olla yhtä mieltä tutkittavien kanssa. Mikään ei ole niin voimaannuttavaa, kuin huomata, etten ole vaikeuksieni kanssa yksin. Toisilta ihmisiltä saatu tuki ja kannustus, sekä yhteiset kokemukset ovat kannattelevia valopilkkuja elämässä. Yhdessä jaettu huoli on paljon kevyempi kantaa, mutta ilo ja onni tuplaantuvat toisen ihmisen kanssa. Vanhemmuudessa juuri nuo jaetut kokemukset luovat voimavaroja, joita muuten kenties stressaava ja hektinen arki tarvitsevat vastapainoksi. Yhteisöllisyyden osalta yllättävää oli mielestäni se, että tutkimusaineistossani päiväkotinähtiin luontevana paikkana ylläpitää ja vahvistaa yhteisöllisyyttä. Vaikuta vanhempi -selvityksessä vain 3,7 prosenttia vastaajista koki varhaiskasvatuksen roolin vanhempien välisten kontaktien ja vertaistuen tärkeänä (Kronqvist & Jokimies 2008, 26). Tätä seikkaa saattaa selittää se, että tämän opinnäytetyön tutkimusjoukko asuu pienessä maalaismaisessa Ruskon kunnassa, jossa yhteisöllisyys ja verkostoituminen ovat muutenkin voimissaan. Todennäköisesti suurissa kaupungeissa yhteisöllisyyttä ei pääse samalla tavalla syntyämään, joten sitä ei samalla tavalla osata arvostaa tai pitää tärkeänä.

Tutkimustulokset vanhempien osallisuuteen liittyvistä vaikutusmahdollisuuksista varhaiskasvatukseen suunnitteluun ja toteutukseen ovat osittain ennako odotusten vastaisia, sillä vanhempien vaikutusmahdollisuuksien ja osallisuuden lisääminen on asetettu päivähoitopalveluiden yhdeksi merkittäväksi laatutavoitteeksi jo vuosia sitten (Kronqvist & Jokimies 2008, 13). Toisaalta on hyvin ymmärrettävää, että lapsiperhearkea elävät vanhemmat ovat töiden, kotitöiden sekä omien ja lasten harrastusten yhteensovittamisesta hyvin kiireisiä. Ylimääräistä aikaa ja energiaa ei yksinkertaisesti ole. Osallisuus käsitteenä on varsin haasteellinen. Ajattelen, että johonkin tapahtumaan osallistuminen, ei välttämättä ole osallisuutta. Pelkkä läsnäolo ei riitä. Lopulta osallisuudessa on kysymys ihmisen kokemuksesta, koenko olevani osana jotain yhteistä. Vaikutusmahdollisuuksista on helpompi puhua. Olenko kokenut, että olen saanut vaikuttaa asioihin? Voiko olla niin, että vanhempien aktiivinen osallistaminen saattaakin kääntyä vanhempien tukemista vastaan. Se, että vanhempia ei painosteta osallisuuteen tai ainakaan heitä ei syyllistetä, jos he eivät osallistu, saattaakin olla juuri vanhemmuutta tukevaa toimintaa. Vanhemmat saattavat suhtautua varhaiskasvatukseen myös palvelun näkökulmasta, josta he maksavat. Tällöin odotukset toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen osallistumisesta saattaisivat tuntua vierailta. Perusideana kasvatuskumppanuudessa on kuitenkin löytää keinoja, joilla lisätään vanhempien osallisuutta ja aktiivisuutta, esimerkiksi kehittämällä yhteistyö- ja viestintätapoja (Järvinen ym. 2011, 118). Tämän tutkimuksen

pohjalta voidaan päätellä, että vanhemmat eivät tarkkaan tiedä, mihin kaikkeen heillä on varhaiskasvatuksen kontekstissa mahdollisuus vaikuttaa.

Vanhempien kokemusten pohjalta vanhemmuuden tukeminen on varsin arvoperusteista. Varsinaisista menetelmistä ei tässä tutkimuksessa ollut mitään puhetta. Ihmisen kunnioituksen, tasa-arvoisen kohtelun, kohtaamisen, kuuntelemisen, avoimuuden ja dialogisuuden merkitykset nousivat sitä vastoin voimakkaasti esille.

12 POHDINTA

Olen kahden kouluikäisen pojan äiti. Päiväkotiarki on heidän osaltaan jo taakse jäänyttä elämää, mutta minulla on kokemusta yhteistyöstä varhaiskasvattajien kanssa. Ensimmäisesti mieleeni muistuu avoimen vuorovaikutuksen merkitys luottamuksellisen suhteen luomisessa. Olen erittäin kiitollinen siitä, että minua ei koskaan moitittu esimerkiksi silloin, kun unohdin lapseni retkievää kotiin jo toistamiseen. Päinvastoin, sain ymmärtävää ja hyväksyvää käytöstä osakseni. Varhaiskasvattajat ottivat aina huoleni tosissaan ja kuuntelivat mielipiteitäni. Minulle on jäänyt tunne siitä, että minun vanhemmuuttani ei arvosteltu varhaiskasvattajien toimesta. Tiedän, että tarvittaessa olisin saanut enemmänkin tukea minun sitä pyytäessä. Tässäkin suhteessa vuorovaikutuksen merkitys on korostunut.

Tämän tutkimuksen tutkimuskysymys oli ”Millaisia kokemuksia vanhemmilla on vanhemmuuteensa saamasta tuesta varhaiskasvatuksen kontekstissa?” Tutkimuksen tavoitteena oli saada arvokasta tietoa vanhempien kokemuksista vanhemmuuden tukemiseen liittyen. Tätä tietoa on mahdollista hyödyntää kasvatuskumppanuuden laadun kehittämiseen.

Mielestäni tutkimuksen tavoitteet saavutettiin hyvin. Haastattelut sujuivat mutkitta ja niissä käydyt keskustelut ylittivät odotukset. Haastattelutilanteet videointeineen onnistuivat suunnitellusti ja teemoitettujen kysymysten avulla keskustelu pysyi tiiviisti aiheessa. Tutkimuksen analyysivaihe oli varsin työläs toteuttaa. Litteroitavaa materiaalia oli melko paljon, jokaiselta viideltä haastateltavalta keskimäärin 45 minuuttia videoitua puhetta. Tutkimuksen kannalta epäoleellisen aineiston karsiminen oli myös hyvin haasteellista. Oli vaikea päättää, mikä oikeastaan on oleellista kokonaisuuden kannalta.

Tutkittavilta vanhemmilta saatu palaute oli varsin positiivista. Heille välittyi tunne siitä, että heidän ajatuksillaan on merkitystä ja heitä kuunnellaan. Tutkijana sain itse valtavasti lisää ymmärrystä vanhempien kanssa tehtävästä yhteistyöstä, sen laadusta ja muodoista. Kaikkiaan koen, että tämä kannatti.

Tämän tutkimuksen jatkoksi ehdotan vastaavaa kokemuksen tutkimusta vanhemmuuden tukemisesta ulkomaalaistaustaisille vanhemmille. Naughton ja Hughes toteavat vanhempien osallisuuden puutteen voivan johtua heidän kulttuuristaan ja etnisyydestään. Kulttuurit saattavat erota näkemyksistään vanhempien roolista varhaiskasvatuksessa

sekä hoidosta. (Naughton & Hughes 2011, 109.) Suomessa ulkomaalaistaustaisten perheiden osuus on kasvanut merkittävästi viime vuosina. Tästä johtuen myös eri kulttuuri-taustaisten vanhempien tukemiseen tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota.

LÄHTEET

- Hakkarainen, P. 2008. Kehitys arkikäsitteenä ja tieteessä. Teoksessa Helenius, A. & Korhonen, R. (toim.) Pedagogiikan palikat. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy. 11–23.
- Heikka, J.; Hujala, E.; Turja, L. & Fonsén, E. 2012. Lapsikohtainen havainnointi ja arviointi varhaispedagogiikassa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2., painos. Jyväskylä: PS-kustannus. 54–66.
- Heinonen, H. & Kuikka, M. 2013. Lapsen oikeuksien toteutuminen nyky-yhteiskunnassa. Teoksessa Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) Pienten piirissä. Jyväskylä: PS-kustannus. 197–227.
- Helenius, J. 2016. Toisiamme tukien. Lapsemme 4/2016, 8–12.
- Helminen, M-L. 2001. Vanhemmuuden roolikartan käyttökokemuksia. Teoksessa Rautiainen, M. (toim.) Vanhemmuuden roolikartta, syvennä ja sovela. Helsinki: Suomen Kuntaliitto. Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymä. 58–63.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2004. Tutkimushaastattelu, teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S.; Laurinen, L. & tutkijaryhmä 2000. Teoksessa Laurila, L. (toim.) Koti kasvattajana, elämä opettajana. 2., painos. Jyväskylä: PS-kustannus. 12–35.
- Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Hujala-Huttunen, E. & Nivala, V. 1996. Yhteistyö päivähoitossa. Kasvatuksen lapsikohtainen suunnittelu yhteistyössä vanhempien kanssa. Oulu: Varhaiskasvatus 90 Oy.
- Järvinen, M.; Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2011. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. 2., muuttamaton painos. Helsinki: Kirjapaja.
- Kalland, M. 2014. Vanhemman mentalisaatiokyky. Teoksessa Viinikka, A. (toim.) Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 26–38.
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä -miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu.
- Karila, K. 2006. Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena. Teoksessa Karila, K.; Alasuutari, M.; Hännikäinen, M.; Nummenmaa, A.R. & Rasku-Puttonen, H. (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 91–108.
- Karikoski, H. & Tiilikka, A. 2012. Eheä kasvunpolku – haaste yhteistyölle. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2., painos. Jyväskylä: PS-kustannus. 77–92.
- Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta, oppaita 63. Helsinki: Stakes
- Kauppi, A. & Takalo, A. 2014. Mentalisaation psykoanalyttiset juuret. . Teoksessa Viinikka, A. (toim.) Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 8–25.
- Kekkonen, M. 2004. Vanhemmuutta etsimässä ja tukemassa. Lapsiperheiden peruspalveluiden kehittäminen. Stakes, Raportteja 281. Helsinki.
- Kiviniemi, K. 2010. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. 3. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus. 70–83.

- Klein, A.S. & Miller, M. 2008. In Support of Family-Teacher Partnerships. Viitattu 7.3.2017 http://www.earlychildhoodnews.com/earlychildhood/article_view.aspx?ArticleID=359.
- Koivula, M. 2004. Vanhempien kokemuksia perhetyöstä päiväkodissa. Teoksessa Keskinen, S & Virjonen, H. (toim.) Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa.
- Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kronqvist, E-L. & Jokimies, J. 2008. Vanhemmat varhaiskasvatuksen laadun arvioijina. Tuloksia Vaikuta vanhempi –selvityksestä. Stakesin raportteja 22/2008. Viitattu 22.2. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77107/R22-2008-VERKKO.pdf?sequence=1>.
- Kumpulainen, K.; Mikkola, A.; Rajala, A.; Hilppö, J. & Lipponen, L. 2015. Positiivisen pedagogian jäljillä. Teoksessa Uusitalo-Malmivaara, L. (toim.) Positiivisen psykologian voima. Jyväskylä: PS-kustannus. 224–239.
- Laine, T. 2010. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, J & Valli, R. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. 3., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus. 28–45.
- Lammi-Taskula, J. & Varsa, H. 2001. Vanhemmuuden aika. Vanhemmuuden tukemisen käytännöt ja haasteet osana neuvoloiden ja päiväkotien työtä. Helsinki: Stakes.
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Lehtomaa, M. 2006. Fenomenologisen kokemuksen tutkimus: haastattelu, analyysi ja ymmärtäminen. Teoksessa Perttula, J & Latomaa, T. (toim.) Kokemuksen tutkimus, merkitys-tulkinta-ymmärtäminen. 2., uudistettu painos. Helsinki: Dialogia Oy. 163–194.
- Lombardi, J. 2003. Time To Care: Redesigning Child Care To Promote Education. Verkojulkaisu. Vaatii käyttöoikeuden. Viitattu 5.3.2017 www.turkuamk.fi > kirjasto > finna > time to care.
- Mattila, K-P. 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään. Pedatieto: Vantaa.
- Mitä kuuluu, vanhempi? -kysely 2016. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Viitattu 5.2.2017 <http://mll.fi> > Julkaisut > Kyselyt > Mitä kuuluu, vanhempi? > Kyselyn yhteenveto.
- Mäkinen, P.; Raatikainen, E.; Rahikkala, A. & Saarnio, T. 2011. Ammattina sosionomi. 2., painos. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Naughton, M. & Hughes, G. 2011. Parents And Professionals In Early Childhood Settings (1). Verkojulkaisu. Vaatii käyttöoikeuden. Viitattu 5.3.2017 www.turkuamk.fi > kirjasto > finna > parents and professionals in early childhood settings.
- Nurmi, J-E.; Ahonen, T.; Lyytinen, H.; Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. 5., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Perttula, J. 2006. Kokemus ja kokemuksen tutkimus: Fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa Perttula, J & Latomaa, T. (toim.) Kokemuksen tutkimus, merkitys-tulkinta-ymmärtäminen. 2., uudistettu painos. Helsinki: Dialogia Oy. 115–162.
- Piaget, J. 1953. The origin of intelligence in the child. Lontoo: Routledge.
- Pulkkinen, L. 2002. Koti, koulu ja yksityinen elämänpiiri hyvän elämän ankkureina. Teoksessa Rönkä, A. & Kinnunen, U. (toim.) Perhe ja vanhemmuus, suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus. 14–29.
- Rauhala, L. 2014. Ihmiskäsitys ihmistyössä. Helsinki: Gaudeamus oy.

Rönkä, A. & Kinnunen, U. 2002. Teoksessa Rönkä, A. & Kinnunen, U. (toim.) Perhe ja vanhemmuus, Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus. 4–10.

Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Helsinki: WSOY.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2016. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Viitattu 25.8.2016 http://stm.fi/documents/1271139/1953486/Hankesuunnitelma_Lapsi-ja_perhepalveluiden_muutosohjelma.pdf

Stakes 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Viitattu 18.4.2016 <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>.

Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro Oy.

THL 2015a. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Kasvun kumppanit. Viitattu 18.4.2016 <https://www.thl.fi> > Aiheet > Lapset, nuoret ja perheet > Lait ja oppaat > Varhaiskasvatusta koskevat oppaat > Vasu-asiakirja.

THL 2015b. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Kasvun kumppanit. Viitattu 18.4.2016 <https://www.thl.fi> > vammaispalvelujen käsikirja > lapset & perheet > suunnitelmat > lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (vasu).

THL-raportti 36/2011. Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? Vanhempien näkökulma. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 4., painos. Helsinki: Tammi.

Varhaiskasvatustalain 19.1.1973/36 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Viitattu 3.5.2016 <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>

Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset 2002. Viitattu 2.5.8.2016 <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/113591/kasvatus.pdf?sequence=1>

Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä 2013. Vanhemmuuden roolikartta. Viitattu 29.4.2016 <https://www.vslk.fi> > kotisivu > roolikartat > vanhemmuuden roolikartta.

Vilén, M.; Leppämäki, P. & Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. 3., uudistettu painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

ITSELLENI HAASTATTELUN OHJAAMISEN TUEKSI / MIHIN ASIOIHIN HALUAISIN VANHEMPIEN VASTAAVAN

- Kuvaile, millaisessa elämäntilanteessa olet tällä hetkellä
- Miten kuvailisit vanhemmuuden merkitystä sinulle?
- Kuvaile, miten vanhemmuus on vaikuttanut sinuun
- Minkälaiseksi koet oman vanhemmuutesi?
- Mitä sinun mielestäsi kasvatuskumppanuus päiväkodin kanssa tarkoittaa?
- Kuvaile, minkälaisena koet vaikutusmahdollisuutesi lapsesi varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja toteutuksessa?
- Kuvaile, minkälaisena olet kokenut kasvatuskumppanuuden päiväkodin henkilökunnan kanssa?
- Miten kuvailisit niitä tukemisen muotoja, joita koet saaneesi vanhemmuutesi tueksi?
- Miten koet, että päiväkodin henkilökunta voi tukea sinua vanhemmuudessasi?
- Minkälaisia kokemuksia sinulla on asioiden puheeksiottamisesta päiväkodin henkilökunnan kanssa?
- Miten koet, että vanhemmuutta tulisi tukea varhaiskasvatuksen taholta?
- Minkälaisiin asioihin toivot saavasi tukea päiväkodin henkilökunnalta?

RUSKON KUNTA
Varhaiskasvatusjohtaja
Tuula Ala-Karvia

Viranhaltijapäätös

Päätöspäivämäärä
16.9.2016

Päätös §§
439/2016

Sivu
2

Lupa opinnäytetyöhön liittyvän tutkimushaastattelun tekemiseen Ruskon kunnan varhaiskasvatuspalveluissa / sosionomiAMK-opiskelija Elina Hakkarainen

SosionomiAMK-opiskelija Elina Hakkarainen suorittaa opintoihinsa liittyvää harjoittelujaksoa Hiidenvainion päiväkodissa syksyllä 2016 ja on pyytänyt tutkimuslupaa suorittaakseen osalle vanhemmille haastattelun, joka liittyy hänen opinnäytetyöhönsä aiheesta 'Vanhemmuuden tukeminen varhaiskasvatuksessa'

Päätös Myönteinen päätös

Allekirjoitus

Tuula Ala-Karvia
Varhaiskasvatusjohtaja

Tiedoksianto Elina Hakkarainen, Kaisa Rounas

Päätöksen nähtävillä olo

Oikaisuvaatimusohje Päätökseen tyytymätön voi tehdä Ruskon opetus- ja varhaiskasvatuslautakunnalle kirjallisen oikaisuvaatimuksen, mikä on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluttua kirjeen lähettamisestä tai luovuttamisesta.